

”AISTEJA KUTITTELEVA ELÄMYSMATKA” –

Vauvateatterin menetelmäoppaan kehittämistyö

Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö

Visamäki, Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä

kevät, 2018

Niina Ranta

Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä, sosionomi (YAMK)
Visamäki, Hämeenlinna

Tekijä	Niina Ranta	Vuosi 2018
Työn nimi	"Aisteja kutitteleva elämymatka" – Vauvateatterin menetelmäoppaan kehittämistyö	
Työn ohjaaja	Mirja Niemelä	

TIIVISTELMÄ

Vauvateatterista voidaan puhua "aisteja kutittelevana elämymatkana", jossa keskiössä ovat vanhemman ja vauvan välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen, kiintymyssuhteen vahvistuminen sekä kielellisten valmiuksien ja aistihavaintojen kehittyminen draaman, musiikin ja sanataiteen keinoin. Opinnäytetyössä tuotettiin "Aisteja kutitteleva elämymatka"- Vauvateatterin menetelmäopas. Se on luotu vauvateatterin perusteokseksi kannustamaan sosiaali- ja terveysalan toimijoita vauvateatterin soveltamiseen vauvaperhetyössä.

Asiakasymmärryksen kasvattamiseksi sekä vauvateatteri menetelmän tutkimiseksi suunniteltiin ja toteutettiin vauvateatteri esitys, "Unipuu", joka esitettiin kahdelle vauvaperheryhmälle erään keskisuuren kaupungin perheille suunnatussa kohtaamispaikassa marraskuussa 2017. Ryhmät vastasivat kyselyyn, jonka tarkoituksena oli kartoittaa perheiden vauvateatteri tuntemusta. Vanhemmat kirjasivat kyselyyn myös vauvastaan esityksen aikana tekemiä havaintoja.

Vastauksista ilmeni, että vauvateatteri on vielä verrattain tuntematon käsite, mutta sen merkitys koettiin tärkeäksi. Esityksen katsominen ja kokeminen yhdessä vauvan kanssa tarjosivat perheille mahdollisuuden yhdessä haltioitumiseen ja hetkessä olemiseen. Vauvateatteri koettiin vauvojen aisteja kutittelevaksi, jossa korostui elämyksellisyys. Tästä opas sai nimensä "Aisteja kutitteleva elämymatka". Valmiin menetelmäoppaan punaiseksi langaksi muodostui vanhemman ja vauvan välisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen sekä vauvan kielenkehityksen tukeminen draaman, musiikin ja sanataiteen keinoin.

Avainsanat vauvateatteri, varhainen vuorovaikutus, kielellinen kehitys, vauvaperhetyö, menetelmäopas

Sivut 52 sivua, joista liitteitä 9 sivua

Kulttuuri- ja taidetoiminta hyvinvoinnin edistäjänä, Sosionomi (YAMK)
Visamäki, Hämeenlinna

Author	Niina Ranta	Year 2018
Subject	"The senses tickling experience" – Developmentwork of Baby Theatre methodguide	
Supervisor	Mirja Niemelä	

ABSTRACT

Baby Theatre can be talked as "senses tickling experience" with drama, music and poetry. The focus is on supporting early interaction between parents and baby, strengthening attachment bonds, linguistic skills and the development of sense observations. The thesis produced "The senses tickling experience"- Baby Theatre methodguide which has been created for basic guide for Baby Theatre. Its purpose is to encourage social and healthcare workers to use Baby Theatre as preventive method in child welfare with baby families.

Baby theatre presentation, "Unipuu", was planned and implemented at the meeting point of families in mid-sized town in November 2017 to gain customer understanding and to explore Baby Theatre method. The groups responded to a questionnaire with the aim of collecting Baby Theatre knowledge from families. The parents also surveyd their babies during the show and wrote down notes.

The answers showed that Baby Theatre is still relatively unknown concept for baby families but its significance was considered important. Watching and experiencing the show with the baby offered an oppurtinity for families to get together. The Baby Theatre show was felt tickling the babys senses which emphasized the experience. This is how the methodguide got its name "The senses tickling experience". The red thread of the finished methodguide was formed by interaction between parents, attachment bonds and development of babys linguistic skills with drama, music and poetry.

Keywords Baby Theatre, early interaction, linguistic development, babyfamilywork, methodguide

Pages 52 pages including appendices 9 pages

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	VAUVATEATTERI VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKIJANA.....	3
2.1	Vuorovaikutus – Yhdessä tekemistä ja kokemista.....	4
2.2	Aistien kehittyminen vuorovaikutuksessa.....	7
2.3	Vauvan kielellinen kehitys vuorovaikutuksessa.....	9
3	PERHENEUVOLA VAUVAPERHEIDEN TUKENA.....	11
3.1	Taidetoiminnalliset menetelmät vauvaperhetyössä.....	13
4	VAUVATEATTERI – DRAAMAA, MUSIIKKIA JA SANATAIDETTA.....	14
4.1	Draama vauvateatterissa.....	15
4.2	Musiikki vauvateatterissa.....	16
4.3	Sanataide vauvateatterissa.....	17
4.4	Eesityksen rakentaminen.....	18
5	KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS.....	21
5.1	Menetelmäoppaan suunnittelu prosessi.....	23
5.1.1	Lomakekyselyn tulokset.....	25
5.2	Menetelmäoppaan tuotekehitys.....	29
5.3	Menetelmäoppaan kokoaminen.....	32
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	34
	LÄHTEET.....	37

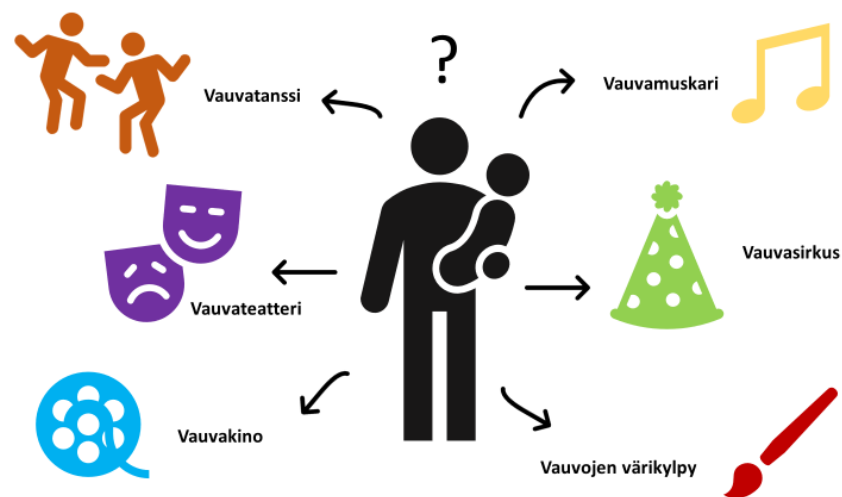
Liitteet

Liite 1	Kyselylomakehaastattelu vauvateatteri esitykseen osallistuneille
Liite 2	Valokuvia vauvateatteri esityksestä ”Unipuu”
Liite 3	Kurkistus menetelmäoppaaseen – Johdanto
Liite 4	Kurkistus menetelmäoppaaseen – Sisällys
Liite 5	Kurkistus menetelmäoppaaseen – Katkelma vauvateatteri esityksestä ”Unipuu”
Liite 6	Kurkistus menetelmäoppaaseen – Kuvakatsaus menetelmäoppaasta

1 JOHDANTO

Vauvan saaminen ja vanhemmaksi tuleminen ovat elämän suurimpia muutoksia. Näihin muutoksiin liittyy perheissä usein tuentarvetta. Tuentarve voi olla vanhempien omaan jaksamiseen liittyvää, kun arki ei sujukaan oletetulla tavalla. Ennaltaehkäisevillä palveluilla on suuri merkitys vauvaperheiden hyvinvoinnin kannalta. Näissä usein painopisteenä on vauvan ja vanhemman välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen. Tällaisia palveluita tarjoavat erilaiset kunnalliset ja yksityiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sekä kolmannen sektorin toimijat.

Taiteen soveltava käyttö on yleistynyt huomattavasti hyvinvointialoilla ja sillä on todettu olevan merkittävä apu vuorovaikutussuhteen rakentumisessa vanhemman ja lapsen välille. Suosituimpiin vauvaperheiden kanssa käytettyihin taidemenetelmiin kuuluu vauvojen värikylpy, joka on kuvataiteellinen työpaja. Toiminta perustuu moniaistiseen elämyksellisyyteen ja kokemuksellisuuteen, vuorovaikutukselliseen työskentelyyn, hetkessä olemiseen ja toimijälähtöisyyteen. Muita vastaavia toimintamuotoja ovat vauvamuskari, vauvasirkus, vauvakino, vauvatanssi sekä vauvateatteri (kuva 1).

Kuva 1. Vauvaperheille suunnatut taidetoiminnalliset ryhmät

Opinnäytetyössäni syvennyn vauvateatterin maailmaan vauvan ja vanhemman varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen näkökulmasta. Vauvateatteri on toimintamallina vielä melko tuntematon sosiaali- ja terveysalan kentällä, sillä vauvateatteri katsotaan kuuluvaksi vauvaperheiden vapaa-ajan kulttuuritarjontaan. Vauvateatterin ensi askeleet Suomessa otettiin joulukuussa 2002. Tuolloin Jyväskylän Kaupunginteatteri otti Suomen ensimmäisenä laitosteatterina ohjelmistoonsa vauvoille suunnatun esityksen

”Sydämen Käärin Silkkiliinaan”. Esitys oli toteutettu kirjailija Hannele Huovin ja musiikkipedagogi Soili Perkiön yhteistyönä. Esitys muodostui Huovin loruista ja Perkiön sävellyksistä. Tämän jälkeen myös muut teatterit Suomessa innostuivat ajatuksesta tarjota elämyksiä vauvaperheille. Näin vauvateatteri taidemuotona sai jalansijaa ja arvostusta teatteripiireissä.

Opinnäytetyöni on luonteeltaan toiminnallinen ja siinä painottuu tutkiva ja kehittävä työote. Opinnäytetyössäni kerron vauvateatterista taidetoiminnallisena muotona sekä perustelen sen merkittävyyttä vanhemman ja vauvan välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukemiseksi sekä vauvan kielen kehityksen vahvistamiseksi. Pohdin opinnäytetyössäni, miten vauvateatteria voisi käyttää osana perheneuvoloiden vauvaperhetyötä. Luon opinnäytetyönäni uuden työväliseen, menetelmäoppaan, jonka luomisprosessia kuvaan aina ideasta valmiiseen tuotteeseen.

Menetelmäoppaan kehittämistä varten toimin yhteistyössä erään keski-suuren kaupungin perheille suunnatun kohtaamispaikan kanssa, jossa toimi kaksi vauvaperheille suunnattua ryhmää. Nämä ryhmät antavat perheille mahdollisuuden tutustua toisiin vauvaperheisiin ja jakaa kokemuksia samassa elämäntilanteessa olevien perheiden kanssa. Ryhmän toiminta sisältää arkea ohjaavia asiantuntija vierailuita sekä taidelähtöisiä menetelmiä.

Nämä kaksi vauvaperheille tarkoitettua ryhmää toimivat tutkimuskohteenani suunnitellessani menetelmäopasta. Näiden ryhmien tarkoituksena oli antaa minulle käytännön vinkkejä ja kokemusta siitä, millä tavalla vauvateatteria kannattaa tehdä, jotta se tukisi mahdollisimman hyvin vauvan ja vanhemman yhdessä tekemistä ja tätä kautta vuorovaikutusta. Ryhmiä ei siis oltu koottu sosiaalisin perustein vaan tarkoituksena oli ainoastaan tarjota kulttuuri- ja taide elämys vauvaperheille, josta perheet voisivat nauttia yhdessä.

Suunnittelin ja toteutin vauvateatteri esityksen ”Unipuu”, jonka esitin kummallekin tutkimusryhmälle. Toteutin heille myös lomakehaastattelun (kts. Liite 1), jossa kartoitin heidän aiempia kokemuksiaan vauvateatterista. Samalla pyysin heitä tekemään havaintoja vauvastaan esityksen aikana. Nämä havainnot kirjattiin lomakekyselyyn. Saadut vastaukset toimivat tutkimusmateriaalina, kun pohdin opinnäytetyössäni vauvateatteri esityksen vaikuttavuutta vauvaan sekä hänen ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen esityksen aikana. Lisäksi saadut tulokset antoivat hyviä näkökulmia vauvateatterin tekemiseen.

Varhaiskasvatuksen ja sosiaalialan ammattilaisena sekä draamakasvattajana koen, että vauvateatterilla on paikkansa vauvaperheiden kanssa tehtävän työn kentällä, kun tavoitteena on ennaltaehkäisevä työ ja pyritään edistämään vanhemman ja vauvan vuorovaikutuksen kehittymistä sekä vahvistumista. Tämä vaatii kuitenkin taidelähtöisten menetelmien aktiivista jalkauttamistyötä sosiaalipalveluihin. Positiiviset tulokset ja

taidemenetelmien vaikuttavuuden osoittaminen ovat tärkeitä tekijöitä taidemenetelmien tulevaisuuden kannalta. Tietoisuus lisää arvostusta ja koulutus sekä käytännön työskentely osaamista. Tarvitaan vain rohkeutta.

2 VAUVATEATTERI VARHAISEN VUOROVAIKUTUKSEN TUKIJANA

Vauvateatteri on käsitteenä ja toimintamuotona vielä melko uusi ja siitä on olemassa hyvin vähän tutkittua tietoa. Suomessa vauvoille suunnattu teatteri otti ensi askeleensa vuonna 2002. Suurin osa vauvateatterin tietotaidosta on tekijöillä itsellään. Vauvateatteria voi kuitenkin lähestyä monesta eri näkökulmasta, sillä siinä yhdistyvät eri taidemuodot kuten musiikki, draama ja sanataide esim. vauvalorutus. Vauvateatterin välityksellä voidaan tukea vanhemman ja vauvan välistä varhaista vuorovaikutusta sekä vauvan kielen kehitystä. Vuorovaikutuksella on tärkeä rooli vauvan kokonaisvaltaisen kehityksen näkökulmasta, siksi vauvateatterin sovellettavuutta pohditaan opinnäytetyössäni osana vauvaperhetyötä. Vauvateatteri on aisteja herättelevä elämysmatka, jonka sisällöissä pyritään tukemaan vauvan kehitystä ikäkausittain.

Suomen hallitusohjelman (2015) taiteen ja kulttuurin kärkihanke tukee kehittämistyötäni, sillä sen tavoitteena on parantaa taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta sekä edistää taiteen ja kulttuurin käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollon hoito- ja asiakastyössä. Kärkihankkeella on vaikutusta kulttuurihyvinvointiin, jolla tarkoitetaan yksilön tai yhteisön kokemusta siitä, että kulttuuri ja taide lisäävät hyvinvointia tai ovat yhteydessä siihen. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutukset läpäisevät koko ihmisen elämänkaaren, jossa ihminen nähdään aktiivisena toimijana. Usein kulttuurihyvinvointia edistetään eri toimialojen kesken esim. taide- ja kulttuurialan ja sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteistyönä. Kulttuurin ja taiteen merkitys on laaja-alainen ja se ulottuu aina arjen kulttuurista korkeakulttuuriin saakka.

Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Sosiaali- ja terveysministeriön vuosille 2010-2014 laadittu ”Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia”-toimintaohjelma määrittelee taiteen jokaisen ihmisen perusoikeudeksi. Jokaisella tulisi olla oikeus ja tasa-arvoinen mahdollisuus itse tehdä taidetta ja osallistua kulttuuritoimintaan. Kulttuurin ja taiteen keinoin voidaan edistää terveyttä ja hyvinvointia sekä lisätä osallisuutta yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan tasoilla.

Maakuntien kulttuuri- ja hyvinvointistrategiat ovat asettaneet tavoitteeksi kulttuurin vaikuttavuuden lisäämisen ja yhteistyön kehittämisen sosiaali- ja terveysalan kanssa. Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi (2015) korostaa, että tulevaisuudessa tulisi tunnistaa elämänkaaren eri vaiheeseen liittyvien toimintayksiköiden (neuvola, päiväkotito, koulu, työ, terveyspalvelut,

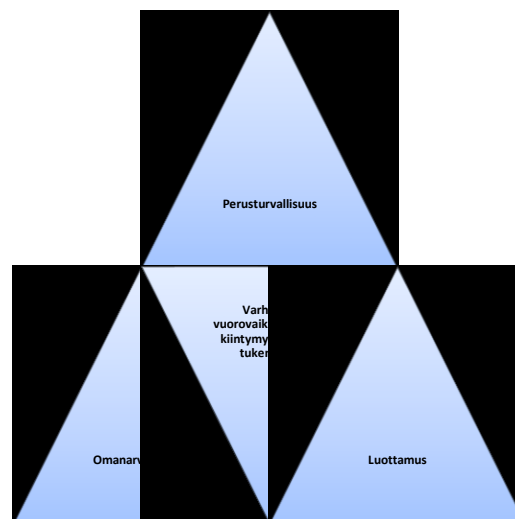
vanhainkodit ja palvelukeskukset ym.) mahdollisuudet kehittää omaa toimintaansa taide- ja kulttuuritoiminnan avulla.

Taiteen keskustoimikunnan ehdotus lasten kulttuuripoliittiseksi ohjelmaksi (2014) nostaa esiin kolme näkökulmaa: lasten osuuden ja osallisuuden kulttuuriin, lapsille tuotetut kulttuuripalvelut sekä lasten oman kulttuurin. Opinnäytetyössäni pohdin vauvateatterin mahdollisuuksia tavoitteellisena ryhmämuotoisena toimintana, osana vauvaperhetyötä.

2.1 Vuorovaikutus – Yhdessä tekemistä ja kokemista

Perushoito, vauvan tarpeille herkistyminen sekä vuorovaikutus vauvan kanssa muodostavat vauvan kasvun ytimen. Vauvan persoonan ja tunne-elämän kasvun peili ovat omat vanhemmat. (Kinnunen 2000, 16.) Vauva kehittyy aktiivisessa vuorovaikutuksessa vanhempiansa kanssa. Vanhemmuus puolestaan kehittyy yhdessä lapsen kanssa. Vanhemmat ovat vauvalle paitsi huoltaja, myös rakkauden antaja, elämän opettaja, ihmissuhdeosaaja ja rajojen asettaja. Vanhemmilta vaaditaan herkkyyttä ymmärtää vauvan tarpeita ja kehitystasoa. Vauvan synnyttyä tärkein tehtävä onkin hoivan ja huolenpidon lisäksi rakentaa vauvan kanssa hyvä vuorovaikutussuhde, sillä tämä vaikuttaa vauvan myöhempään kehitykseen.

Vastavuoroinen kiintymyssuhde on edellytys lapsen empatiataidoille ja tottelemaan oppimiselle. Kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen ja vanhemman välistä tunnesuhdetta, joka syntyy aikuisen ja lapsen vuorovaikutuksessa. Sen varaan rakentuu luottamus toisiin ihmisiin sekä omanarvontunne. (Kinnunen 2000, 16.) Tämän vuoksi varhaiseen vuorovaikutukseen panostaminen on kauaskantoista. Ensimmäisen ikävuoden kehitystehtäviin kuuluukin perusturvallisuuden, luottamuksen ja omanarvontunteen syntyminen sekä varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen tukeminen (kuva 2).

Kuva 2. Ensimmäisen ikävuoden kehitystehtävät

Varhainen vuorovaikutus syntyy kaikesta yhdessä tekemisestä, kokemisesta ja yhdessä olemisesta luoden pohjan hyvälle itsetunnolle ja positiiviselle minäkuvulle. Toimivalla ja myönteisellä vuorovaikutuksella on vaikutusta vauvan empatiakyvyn kehittymiseen myöhemmin. Vauvaperheen arki koostuu hetkistä, jolloin kohdataan, osoitetaan ja jaetaan tunteita sekä opetellaan yhdessä elämistä. (Koivisto & Paavilainen & Puotiniemi 2016, 72.)

Varhainen vuorovaikutus alkaa heti vauvan synnyttyä. Vauva viestii koko kehollaan ja liikkeillään ja ottaa vastaan viestejä kehonsa ja ihonsa kautta. Vuorovaikutussuhde rakentuu ensimmäisen vuoden aikana pitkälti sanattomaan yhdessäoloon. Hellä kosketus, kiinnostunut katse ja innostunut rytmisen puhe sekä vastaaminen vauvan välittämiin non-verbaalisiin viesteihin, saa vauvan tuntemaan olonsa ymmärretyksi ja rakastetuksi. (Salo & Tuomi 2008, 9.)

Vuorottelu, joka koostuu katseista, eleistä, ilmeistä ja ääntelystä, on varhaisen vuorovaikutuksen keskiössä (kuva 3). Vanhemman ja vauvan toiminnot täydentävät toinen toisiaan muodostaen vuorovaikutuksen perusrakenteen. (Lyytinen & Eklund & Laakso 2001, 59.)

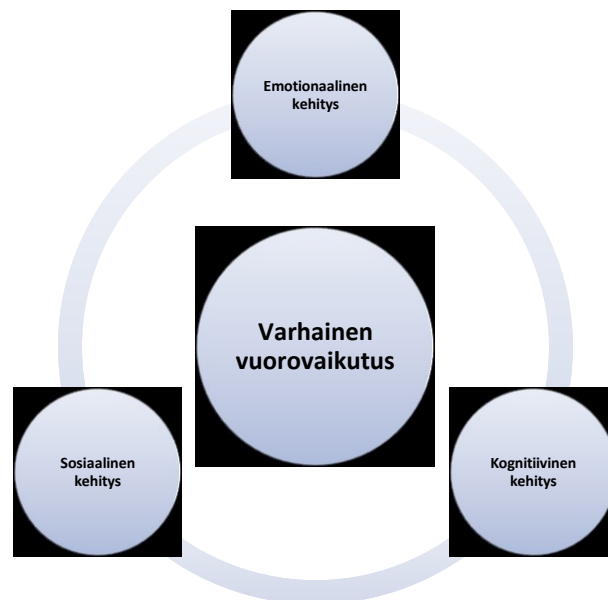

Kuva 3. Varhaisen vuorovaikutuksen osa-alueet (visualisoitu Lyytinen, Eklund & Laakso 2001 mukaan)

On tutkittua, että vauva kiinnittää huomionsa helpommin elävään kuin esinemaailman kohteeseen jo parin kuukauden iässä. Tällöin ovat kehittyneet jo vauvan ensimmäiset taidot olla kontaktissa eli vauva pystyy säilyttämään katsekontaktin kymmenien sekuntien ajan ja osallistua vuorollaan

”keskusteluun” vanhemman kanssa. Vauvan reagoinnille on tärkeä antaa tilaa, jotta vauva oppisi, että hänen reagoinnillaan on merkitystä. (Salo & Tuomi 2008, 36.)

Vauvan emotionaalinen, sosiaalinen ja kognitiivinen kehitys kietoutuvat vanhemman ja vauvan välisessä vuorovaikutuksessa toisiinsa (kuva 4). Aivotutkimukset osoittavatkin, että varhaisen vuorovaikutuksen merkitys lapsen ensimmäisten ikävuosien aikana on tärkeä. Vauvan aivot muovautuvat vuorovaikutuksessa ja mukautuvat tärkeimpien ihmissuhteiden tunneilmapiiriin. Tämä vaikuttaa myöhempisiin ruumiintoimintoihin, tunnekokemuksiin sekä toimintatapoihin. (Kanninen & Sigfrids 2012, 27.) Lempeä kosketus (silittely, sylittely, hieronta, halaus) on vauvalle tärkeitä, sillä ne vapauttavat elimistöön kiintymyshormonia eli oksitonia. Tämä lisää vauvan turvallisuuden tunnetta. (Huttu & Heikkinen 2017, 94.) Suomalaiseen kulttuuriin verrattuna, muista maista tulevat vauvat saavat ensimmäisen elinvuotensa aikana enemmän läheisyyttä ja kosketusta. Muista kulttuureista tulevat vauvat viettävät suurimman osan päivästä sylissä tai kanto-liinassa äidin kehoa vasten. Suomessa suositetaan ns. varasylejä eli vauva asetetaan vaunuihin, kehtoon tms. Kosketus jää tällöin vähäisemmäksi. Suomalaiseen ajatukseen kuuluu kasvattaa lapsista itsenäisiä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Huttu & Heikkinen 2017, 94.)

Kuva 4. Varhaisen vuorovaikutuksen ulottuvuudet

Vauva tarvitsee vanhemman aikaa ja tunnetta siitä, että vanhempi iloitsee ja nauttii hänen kanssaan olemisesta. Älypuhelimet, tabletit, tietokoneet, televisioid ja muut tekniset laitteet kilpailevat vauvan kanssa vanhemman ajasta ja huomiosta. Tutkimuksissa on todettu, että osalla lapsista on ongelmia kehityksessä johtuen puutteellisesta vuorovaikutuksesta vanhemman viihtyessä liikaa virtuaalimaailmassa. (Koivisto ym. 2016, 73.) Tällaisia

huonon vuorovaikutussuhteen seurauksena syntyviä puutteita saattaa esiintyä itsesäätelykyvyssä sekä kognitiivisissa taidoissa (Huttu & Heikkinen 2017, 93).

Vauvateatteri vastaa varhaisen vuorovaikutuksen tukemisen haasteeseen tarjoamalla vanhemmille ja vauvalle yhdessä olemisen, tekemisen, ihmettelemisen ja yhdessä kokemisen hetken. Vauvateatterissa haltioidutaan yhdessä iloiten ja positiivisia kokemuksia saaden. Vauvateatterin sisältö koostuu draamasta, musiikista ja sanataiteesta. Se on suunniteltu siten, että vanhemmat voivat osallistua siihen vauvansa kanssa. Vuorovaikutuselementit ovat yksinkertaisia – katseita, kosketuksia ja vuorottelua. Tempo on hidas, jotta vauva ehtii reagoida ja toistava rytmi tarjoaa vauvalle optimaalisen ympäristön oppimisen kannalta. Esityksessä on läsnä rauhallisuus sekä katkeamaton vuorovaikutus esiintyjän ja yleisön välillä.

2.2 Aistien kehittyminen vuorovaikutuksessa

Vauvateatteria suunniteltaessa ja toteutettaessa on tärkeää tuntee vauvojen kehitystä pääpiirteittäin. Vauvat kehittyvät nopeasti ja yksilöllisesti uusien taitojen seurattessa toisiaan. On olemassa suuntaviivoja, jotka osoittavat, millaisia taitoja vauvalla on mahdollisuus saavuttaa tiettyssä iässä. Näitä suuntaviivoja kannattaa soveltaa vauvateatteri esityksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Kehityksen suuntaviivat liittyvät vauvan kielellisiin valmiuksiin, käden- ja silmän koordinaatioon, liikkumiseen sekä sosiaalisemotionaaliseen kehitykseen.

Vauvojen tavalla nähdä, kokea ja aistia maailmaa, on suuri merkitys vauvateatterin toteuttamisessa. Vauva tuntee ja aistii herkästi asioita koko kehollaan. Vauvateatterissa pyritään herättelemään vauvan näkö-, kuulo- ja tuntoaistia draaman, musiikin ja sanataiteen keinoin.

Vauvat kiinnostuvat herkästi kaikesta uudesta ja erilaisesta, joten vauvat on suhteellisen helppo saada kiinnostumaan vauvateatteriesityksen kuluksi ja tarkkailemaan näkemäänsä, mikäli se sisältää vauvoille entuudestaan vieraampia elementtejä. Tämä johtuu vauvojen halusta oppia jatkuvasti uusia asioita. Vauvat haltioituvat aistiensa välityksellä esityksen aikana yhä uudestaan ja uudestaan. (Huttu & Heikkinen 2017, 116 – 117.)

Vauvan tapa kokea ja aistia maailmaa on kokonaisvaltainen. Ajan sekä erilaisten kokemusten välityksellä vauva oppii ymmärtämään, mitä silmät, korvat, nenä, suu ja iho hänelle viestittävät itsestä ja ympärillä olevasta maailmasta. Jotta vauvan aistit pääsisivät kehittymään, tarvitaan vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. (Alijoki 1998, 41.) Vauvalle omat vanhemmat ovat ensimmäinen sekä tärkein vuorovaikutuskumppani. Varhainen vuorovaikutus syntyy vauvan ja vanhemman välisessä suhteessa. Yhdessä tekeminen ja kokeminen, jutustelu sekä hoivaaminen lähentävät

vanhempaa ja vauvaa. Vuorovaikutushetket tukevat vauvan aistien kehittymistä. Vauvalle koskettaminen on tärkeä keino tutustua itseän ja maailmaan. Kun vauvalla on taito katsoa ja koskea kehittyvät hänen taitonsa tutkia ja ymmärtää sen vaikutuksesta. (Huttu & Heikkinen 2017, 70.)

Vauvojen näkökyky on rajoittunutta, niinpä katseen tarkentaminen onnistuu vain osittain. Parhaiten vauva näkee 20-30 cm etäisyydelle. Tämä etäisyys vastaa sylin ja kasvojen välistä matkaa. Vaikka katse on vielä harjaantumaton, jo muutaman viikon ikäisellä vauvalla on taipumus valita, mitä hän haluaa katsoa. Hän ymmärtää, että värien muodot ja intensiteetit vaihtelevat. Vauvoja kiinnostaakin eniten selväpiirteiset alueet kuten ihmiskasvot. (Alijoki 1998, 43.) Kauempaa vauva hahmottaa vain tilassa olevat kirkaat kohteet kuten ikkunat ja lamput. Liikkumattomat kohteet saavat vauvan huomion osakseen vasta noin puolen vuoden iässä. Siihen saakka vauva näkee tarkasti vain hänen käden ulottuvilla olevat asiat. Tässä vaiheessa on hyvä alkaa harjoitella käden ja silmän yhteistyötä. (Huttu & Heikkinen 2017, 79.) Vaikka vauva tekisi jo valppaasti havaintoja liikkuvista kohteista, tulee muistaa, että vauvan näkökyky rajoittaa pään vielä osittain hallitsematon asento. Kun vauva kehittyessään nousee pystyasentoon, näkemisenkin avartuu. (Alijoki 1998, 44.)

Kalland ja Maliniemi- Piispanen (1999, 52) nostavat esille tunnetun yhdysvaltalaisen vauvatutkijan, psykologi Daniel Sternin näkemyksen siitä, että vauvan aistihavainnot ovat amodaalisia, eri aistinaloja ylittäviä. Tämä tarkoittaa sitä, että vauvan kuullessa lempeää iloisen pohjasävyn omaavaa hänelle osoitettua lepertelyä, vauva vastaa hymyilemällä, vaikka hänen silmänsä olisivatkin kiinni. Vauvateatteri esitystä suunniteltaessa ja toteutettaessa tuleekin ottaa huomioon vauvan tapa nähdä ja kokea maailmaa eri aistein myös amodaalisesti. Kaikki aistit ovat intensiivisesti mukana kokemisaailmassa. Erityisesti näkö- ja tuntoaistien avulla vauva tekee äärimmäisen tarkkoja havaintoja ympäristöstään.

Rusasen ja Torkin (2001, 44) mukaan taidekasvatuksen tutkija, amerikkalainen Michael Parson esittää, että vauvoilla on synnynnäinen ominaisuus nauttia maailman esteettisyydestä ja visuaalisuudesta. Vauvoja kiehtovat erityisesti lämpimät ja kirkaat värit vaikka vauvojen näkökyky onkin osittain rajoittunutta. Vauvat näkevät värit kuin harson lävitse katsottuna ja vasta neljän kuukauden ikäisellä vauvalla on näkökyky kehittynyt niin hyvin, että vauva voi nähdä värien koko kirjon.

Vauvateatteri tukee vauvojen synnynnäistä ominaisuutta nauttia maailman esteettisyydestä ja visuaalisuudesta. Esineet ovat selväpiirteisiä, jotta vauvojen olisi helppo hahmottaa niiden liikkeitä. Alle neljän kuukauden ikäinen vauva katselee mieluiten suurikontrastisia mustavalkoisia kuvia ja selkeitä muotoja. Vauva on kiinnostunut kaikesta mikä muistuttaa kasvoja. (Huttu & Heikkinen 2017, 79.)

Esityksen aikana vauvan katseen suuntaaminen ja kiinnostavan esineen katseella seuraaminen kehittävät vauvan keskittymiskykyä sekä auttaa erottamaan olennaisen tarjolla olevista näköärsykkeistä. Tällä on merkitystä lapsen myöhemmälle keskittymiskyvylle ja pitkäjänteisyydelle.

Vauva saa erilaisista kosketuspinnosta aistimuksia koko kehollaan. Iho-kontakti ja -aistimukset auttavat vauvaa oman kehonsa hahmottamisessa ja suulla vauva tutkii, miltä elämä maistuu. Koska vauva on kokonaisvaltainen oman elämänsä tutkimusmatkailija, vauvateatterissa pyritään käyttämään mahdollisimman monipuolista materiaalia tukemaan vauvan kiinnostusta tutkia ja kokeilla. Eri kokoiset ja eri materiaaleista tehdyt pallot ja palikat antavat esimerkiksi vauvalle kokemusta erilaisista muodoista ja houkuttelevat tarttumaan ja tavoittelemaan haluamaansa. Pallojen lisäksi myös erilaiset huivit ja helistimet kuuluvat olennaisena osana vauvateatteriin.

Vauvat saattavat olla yleisönä melko haasteellinen. Jotta vauvat jaksaisivat katsoa ja osallistua noin puoli tuntia kestäväan esitykseen, tulee tuntee vauvojen tapa aistia ja tuntee. Tämän lisäksi heidän perustarpeistaan tulee huolehtia koko esityksen ajan. Esitys etenee vauvojen ehdoilla, heidän tarpeitaan kuunnellen. Siksi esityksen alussa usein sanotaankin: ”Esityksen aikana on lupa syödä, juoda, nukkua, nauraa, laulaa, tanssia ja harminkin saa ilmaista.”

2.3 Vauvan kielellinen kehitys vuorovaikutuksessa

Vauvalla on heti synnyttyään esikielellisiä valmiuksia eli hän erottaa kielelle ominaisia prosodisia ominaisuuksia. Näillä ominaisuuksilla tarkoitetaan sävelkulun eli intonaation rytminkaltaisia piirteitä. (Lyytinen & Eklund & Laakso 2001, 47.) Vauvalla on kyky jo varhaisessa vaiheessa suunnata huomionsa äänihavainnon perusteella hänelle suunnattuun puheeseen. Vanhemman puhetta elävöittää erilaiset äänensävyt, joiden tarkoituksena on tavoittaa vauvan tarkkaavaisuus. Äänenpainot ja -sävyt, toistot, non-verbaaliset ilmaisut sekä niiden laajuus ja pitkäkestoisuus ovat erilaisia kuin aikuisten kesken. Huomiota kiinnitetään herkkyyteen myötäillä vauvan kiinnostuksen kohteita tukien samalla vauvan aktiivisuutta. Vauvan kanssa puhuttaessa tulisi kiinnittää huomiota ilmeisiin, eleisiin ja koko kehon liikkeisiin, sillä eloisa ja ilmeikäs puhe kiinnittää vauvan huomion ja lisää jäljittelyn halua. Näitä ilmaisun ominaisuuksia käytetään myös vauvateatterissa. Kasvojen ja puheen ilmeikkyyttä lisätään vauvojen tarkkaavaisuuden tavoittamiseksi kuitenkin unohtamatta hidasta tempo ja lempeää rauhallista äänensävyä.

Vaikka vauvalle kosketus- ja näköhavaintoon perustuva vuorovaikutus on kaikkein tärkein, tulisi vauvalle myös puhua. Vauva ei vielä ensimmäisen elinvuotensa aikana ymmärrä hänelle suunnatun puheen sisältöä, mutta sillä on tärkeä merkitys, sillä näin vauva oppii suuntautumaan ihmisääntä kohti ja vähitellen erottamaan oman äidinkielensä äänteelliset

säännönmukaisuudet ja vuorovaikutuksen keskeiset piirteet. (Lyytinen ym. 2001, 118.)

Kun vauvan perusturvallisuus on kunnossa, alkaa aktiivinen vuorovaikutustaitojen, tunnetaitojen ja kommunikointia vahvistavien taitojen kehitysvaihe. Vauva alkaa yhä useammin ilmaisemaan kokemaansa. Ensimmäisten kuuden kuukauden aikana vauvalle muodostuu puheen ja kielen kehityksen perusta. Tämän vuoksi varhaisella vuorovaikutuksella on erittäin tärkeä merkitys. Vuorovaikutuksen peruselementtejä (kontakti, läsnäolo ja vuorottelu) tarvitaan kaikissa kommunikointitilanteissa läpi elämän. (Martikainen 2007, 5 – 6.)

Jo muutaman kuukauden ikäisellä vauvalla on valmius käyttää ääntään vuorovaikutuksessa yhä monimuotoisemmin ja tavoitteellisemmin. Vauva kirkuu, äänтелеe ja päristelee niin leikeissä kuin vuorovaikutustilanteissakin tukien ilmaisuaan kehon liikkein. Jokeltelu muuttuu rytmiseksi, monitavuiseksi ääntelysarjaksi ja alkaa muistuttaa yhä enemmän ympäristön puhetta, vaikka sisältö onkin vielä merkityksetöntä. (Martikainen 2007, 7.)

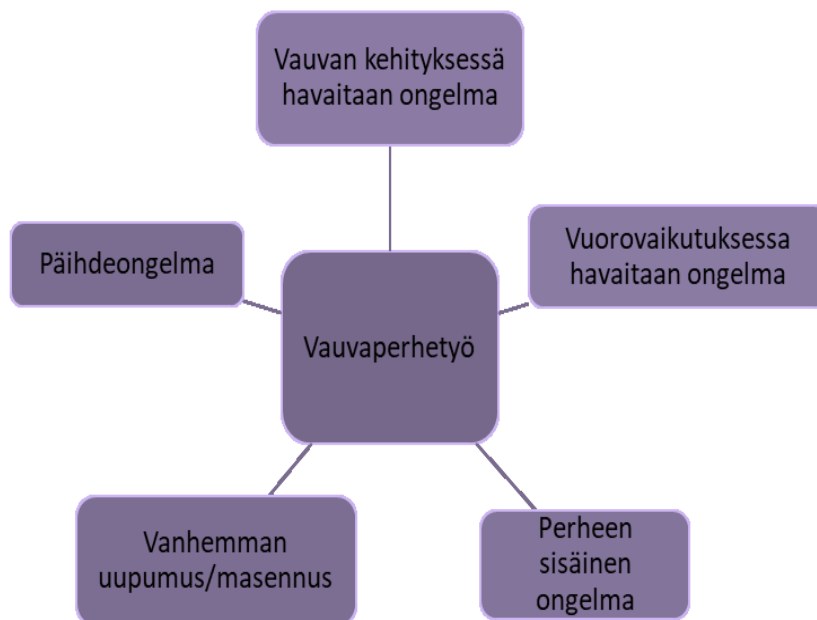
Noin yhdeksän kuukauden iässä vauvat alkavat osoittamaan ensimmäisiä merkkejä sanojen ymmärtämisestä. Vuoden ikäinen vauva tunnistaa jo useita sanoja ja päivittäisiä tapahtumia kuvaavia ilmaisuja. Vauvan muisti on kuitenkin vielä rajallinen, joten ensimmäiset sanat ovat lyhyitä sekä ympäristöön liittyviä. (Lyytinen ym. 2001, 109.) Tilanteet, joissa vanhempi ja vauva jakavat saman huomion kohteen (joint attention), ovat osoittautuneet erityisen merkityksellisiksi kielen kehityksen kannalta (Lyytinen ym. 2001, 64).

Vauvat kehittyvät yksilölliseen tahtiinsa ja kehitysvaiheet seuraavat toinen toistaan kullekin vauvalle ominaisella tavalla. Uusien asioiden oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa. Vanhempien tehtävänä on vahvistaa vauvan kehitystä tarjoamalla hänelle sopivassa suhteessa kehityshaasteita. (Martikainen 2007, 14.)

Valitettavasti mediavälineiden käyttö on lisääntynyt huomattavasti vauvanperheiden arjessa. Vanhempien huomio on jatkuvasti vaarassa kiinnittyä liiaksi televisioon, tietokoneeseen tai puhelimen näyttöön. Vanhempien ja vauvan yhteistä aktiivista yhdessäoloa aikaa ja laadukasta vuorovaikutusta tulisi lisätä. Leikkejä, loruja, liikuntaa, satuja ja tarinoita tulisi tarjota teknistyneen ajan lapsille tukemaan arjen yhteisiä kokemuksia. Tällainen yhdessäolon hetki voisi tapahtua vauvateatterissa, jossa esitystä katsellessa vanhempi antaa aikansa ja läsnäolonsa vauvan käyttöön. Vauva kokee läheisyyttä ja vanhemman välittämistä osallistumalla yhdessä esitykseen. Vauva pystyy suuntaamaan aistinsa esitykseen ja nauttimaan siitä. Sana- ja käsitevarastot karttuvat, lorut, riimit ja musiikki tukevat rytmittämisen kehittymistä ja vahvistavat lapsen myöhempiä taitoja.

3 PERHENEUVOLA VAUVAPERHEIDEN TUKENA

Vauvaperhetyö on osa perheneuvolan palveluita. Perheneuvola auttaa lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyvissä kysymyksissä, perheen vuorovaikutukseen liittyvissä ongelmissa sekä erilaisissa vanhemmuuteen liittyvissä asioissa kuten vanhempien eroaminen (kuva 5).

Kuva 5. Vauvaperhetyön tuki

Vauvaperhetyöllä tarkoitetaan sosiaali- ja terveydenhuollon sisällä olevaa hoitotyön auttamismenetelmää, jonka tavoitteena on tukea kiintymyssuhteen kehittymistä ja vanhemmuutta. (Korhonen & Sukula 2004, 34.) Vauvaperhetyön perustehtävänä on tukea vauvaperheitä silloin, kun perheen elämäntilanteeseen liittyy vanhemman ja vauvan välistä varhaista vuorovaikutusta sekä sitä kautta kiintymyssuhdetta häiritseviä tekijöitä. (Korhonen & Sukula 2004, 40.) Vauvaperhetyöllä pyritään puuttumaan ennaltaehkäisevästi perheiden tilanteeseen. Vauvaperheiden hyvinvoinnin tukeminen ja varhainen puuttuminen on tärkeää, jotta ongelmia voidaan ennaltaehkäistä.

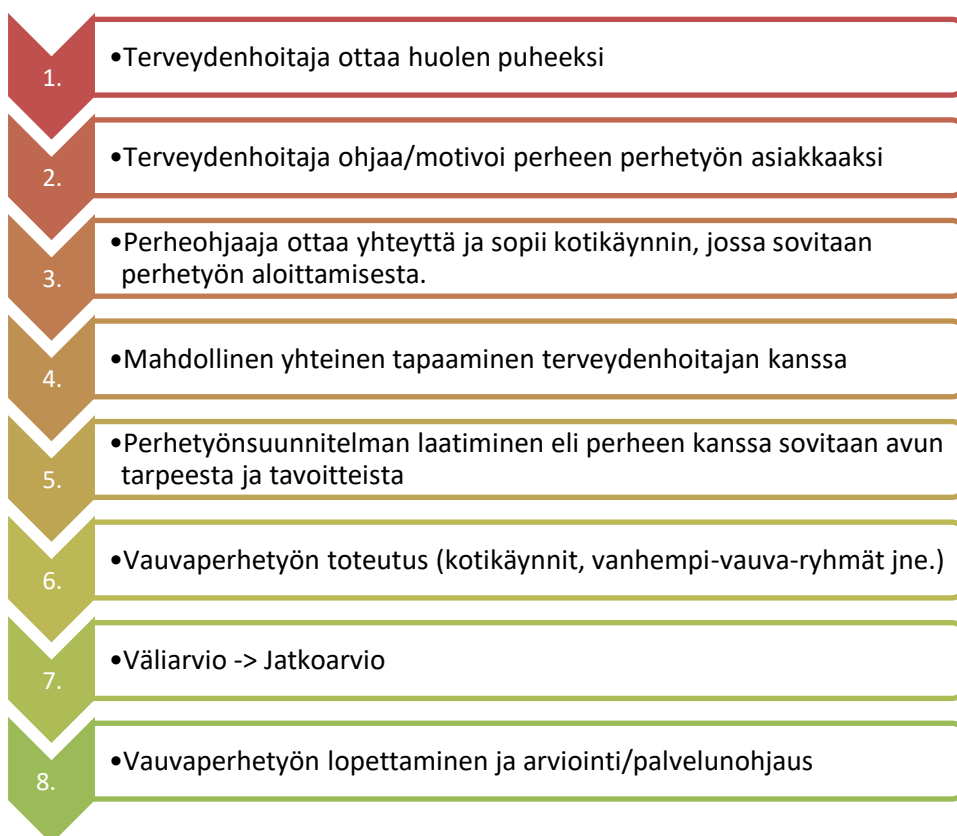
Vauvaperheiden tuen tarvetta arvioidaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (2007) kehittämän Huolen vyöhykkeet – arviointityökalun avulla. Vyöhykkeitä on neljä. 1. Ei huolta. 2. Pienen huolen vyöhyke, jossa työntekijällä on pieni huoli perheen tilanteesta. 3. Tuntuva huolen vyöhyke, jossa työntekijän huoli perheen tilanteesta on kasvanut ja perheen omat auttamiskeinot ovat vähissä. 4. Suuren huolen vyöhyke, jossa työntekijä arvioi lapsen tai nuoren olevan vaarassa. Vauvateatteri voisi tuoda apua

pienen huolen vyöhykkeellä oleville vauvaperheille ennalta ehkäisevänä työmuotona.

Perheet ja heidän tarpeensa ovat erilaisia. Perhettä kuormittavat asiat voivat nousta esimerkiksi vanhempien jaksamiseen liittyvistä asioista, päihde- ja mielenterveysongelmista tai vauvan kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista (kehitysvammaisuus tms.). Vauvaperhetyötä tehdään pääsääntöisesti vauvaperheiden kotona, mutta laajimmillaan sitä voidaan tehdä myös terveyden- ja sosiaalihuollon tiloissa sekä laitoksissa. (Korhonen & Sukula 2004, 34.) Vauvateatteri vauvaperhetyön ennaltaehkäisevänä tukimuotona tapahtuisi perheneuvolan tiloissa ryhmämuotoisena toimintana.

Asiakasperhe voi itse hakeutua perheneuvolan asiakkaaksi, mutta sinne voidaan saapua myös lähetteellä. Huoli vauvaperheen tilanteesta voi nousta äitiysneuvolassa, synnytysairaalassa tai sosiaalitoimen kautta (kaavio 1).

Taulukko 1. Äitiysneuvolan kautta tapahtuva perhetyön asiakasprosessi

3.1 Taidetoiminnalliset menetelmät vauvaperhetyössä

Olemassa olevia perheiden hyvinvointia tukevia palveluita tulisi kehittää ja täydentää. Uudet ennalta ehkäisevät tukimuodot auttaisivat pienen huolen vyöhykkeelle sijoittuvia vauvaperheitä saamaan tarvitsemaansa apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. (Joutsiluoma, Murtojärvi & Talvitiie 2010, 11). Taidelähtöisen työskentelyn avulla voidaan rikastaa ja monipuolistaa asiakastyön vakiintuneita ja vallitsevia käytäntöjä, toimintatapoja ja toimintakulttuuria sosiaalialalla. Taidelähtöisten menetelmien hyvinvointia tukevista vaikutuksista on olemassa tutkimuksia ja näyttöä, mutta siitä huolimatta taidetoimintaa ei ole saatu jalkautettua perustyöhön osaksi arkea. Taidetoimintaa käytetään jonkin verran lastensuojelutyössä ennaltaehkäisevänä sekä korjaavana menetelmänä. Tällaisia työmuotoja ovat musiikki- ja kuvataideterapia, psykodraama, tanssiterapia sekä valokuvaterapia. (Känkänen 2013, 66.) Vauvateatteri rikastuttaisi jo olemassa olevia menetelmiä ja olisi suunnattu erityisesti vauvaperheiden tarpeisiin.

Maahanmuuton sekä monikulttuurisuuden lisääntyttyä voimakkaasti 2000-luvulla, on positiivista näyttöä saatu lastensuojelutyön monikulttuurisissa kohtaamisissa taidetoiminnallisten menetelmien kautta. Luovilla sekä toiminnallisuuteen perustuvilla menetelmillä on saatu aikaiseksi uudenlaisia yhteistoiminnan ja vuorovaikutuksen kenttiä, joissa on mahdollisuus oppia ymmärtämään toinen toisiaan. Kun yhteistä kieltä ei ole, monipuoliset vuorovaikutustavat ovat tärkeitä. Taidetoiminnallisin menetelmin pystymme vastaamaan tähän haasteeseen. (Känkänen 2013, 29.) Vauvateatteri soveltuu kaikille kielestä tai kulttuuritaustasta riippumatta, sillä taiteen kieli on universaali.

Taiteen hyvää tekevä sekä terapeuttinen vaikutus on nähty tärkeäksi lastensuojelutyössä. Valitettavan usein kuitenkin toiminta on projektiluontoista tai yksittäisten työntekijöiden varassa. (Känkänen 2013, 66.) Kiire ja resurssipula sulkevat usein luovuuden työn ulkopuolelle. Nämä seikat vaikuttavat osaltaan siihen, että uusiin työmenetelmiin ei ole aikaa perehtyä. Lisäksi uuden työmuodon käyttöönotto sisältää pelon epäonnistumisen riskistä. Vaatii pitkäkestoista muutostyötä, jotta taidelähtöisten menetelmien potentiaali saataisiin kunnolla näkyväksi. Ajattelun ja toimintatapojen tulisi olla luovuutta ja kiireettömyyttä vaalivia. Myös työntekijöiden asenteiden taidetoiminnallisia menetelmiä kohtaan tulisi muuttua. Kiireetön, kokonaisvaltainen sekä sensitiivinen kohtaaminen tulisi olla lastensuojelutyön lähtökohtana. (Känkänen 2013, 113.)

Känkänen (2013, 113) mukaan, taidelähtöisellä toiminnalla on mahdollisuus kehittyä merkittäväksi osaksi lastensuojelutyötä sekä erilaisia palvelukokonaisuuksia, sillä taiteen voima on sen avaavassa luonteessa. Opinäytetyönäni toteutettu vauvateatterin menetelmäopas on luotu osaltaan tukemaan taidetoiminnallisten menetelmien käyttöä ennaltaehkäisevässä vauvaperhetyössä.

Taidelähtöisten menetelmien käytöstä ja sen positiivisista vaikutuksista tulisi olla enemmän tutkittua näyttöä, jotta se olisi mahdollista saada luontevaksi osaksi perustyötä. Tarvitaan muutosvalmiutta, yhteisiä näkemyksiä, koulutuksia, lisäresursseja sekä käytäntölähtöistä tutkimusta, jota on verrattain vielä vähän. Jotta taidelähtöisten menetelmien jalkauttaminen luontevaksi osaksi lastensuojelutyötä onnistuisi, vaaditaan työntekijöiltä uteliaisuutta, avoimuutta, ennakkoluulottomuutta sekä monialaisen yhteistyön merkityksen ymmärtämistä. (Känkänen 2013, 114.) Työyhteisön toimintakulttuuri vaikuttaa siihen, miten hyvin uusia työmuotoja voidaan ottaa käyttöön. Esimerkiksi se onko työyhteisö salliva, kokeilunhaluinen ja kannustava. Tarvitaan intohimoa, oppimisenhalua sekä ennen kaikkea kärsivällisyyttä, jotta toimintakulttuuria pystyisi muuttamaan. (Känkänen 2013, 116.)

4 VAUVATEATTERI – DRAAMA, MUSIIKKIA JA SANATAIDETTA

Vauvateatteri rakentuu yleisön ja esiintyjän väliselle vuorovaikutukselle. Esiintyjän oma innostus, vilpittömyys, kiinnostus sekä rakkaus vauvateatteria sekä yleisöä kohtaan on tärkeää. Esiintyjän tulee olla vastavuoroinen yleisönsä kanssa. Hän osaa kuunnella yleisöään ja asettua sen käyttöön. Vauvateatteria tehdäänkin vauvojen ehdoilla, vauvojen luontaista rytmiä kuunnellen. Esityksen aluksi usein jutustellaan vauvojen kanssa, jotta esitystilanteesta tulisi vauvoille mahdollisimman tuttu ja turvallinen.

Jokaisen tulee löytää oma tapansa tehdä vauvateatteria. Tärkeintä kuitenkin on luonnollisuus, intensiivinen läsnäolo ja kokonaisvaltaisuus. Vauvateatteri on muodoltaan kulttuurisia rajoja rikkovaa, sillä kaikissa maailman kulttuureissa pienen vauvan kanssa lauletaan, lorutellaan, kutitellaan, hyttyellään, heijataan ja paijataan. Vauvan kanssa tanssiminen on esimerkiksi maailman laajuisesti yksi ensimmäisistä, yleisimmistä ja tärkeimmistä rauhoitusleikeistä. Vauvateatteri toimii yli kulttuuristen ja kielellisten rajojen keskittyen perheeseen ja yksilöön.

Vauva ei osaa suuntautua vielä itsenäisesti ympäristöönsä tai leikkeihin, siksi vanhemmalla on tärkeä rooli vauvan innostajana. Ilahtuminen, innostuminen, kiinnostus ja haltioituminen vauvateatterissa syntyy yhdessä vanhemman kanssa. Loruttaminen, laulaminen, keinuttaminen, hyppyttäminen ja nauraminen innostavat vauvaa. Kun vanhempi on vauvan kanssa yhdessä kiinnostunut ympäristöstään osoitellen asioita ja antaen vauvan tutkia käsillään tavaroita vanhemman ja vauvan välinen vuorovaikutussuhde vahvistuu. Tämän vuoksi vauvateatteriesitykset pyritään rakentamaan innostavaksi ja aktiivisiksi tuokioiksi, johon vanhempi ja vauva voivat yhdessä osallistua. (Salo & Tuomi 2008, 10.)

Vauvateatteri esitykseen osallistuminen mahdollistaa mukavan yhdessä-olo hetken vanhemmalle ja vauvalle. Mukava yhdessä olo auttaa vauvaa kasvamaan onnelliseksi ja sosiaalisesti ihmiseksi. Näiden erityisten yhdessä-olohetkien myötä vauvalle rakentuu käsitys siitä, että häntä arvostetaan ja hän on merkityksellinen. Hoiva ja kosketus ovat vauvalle tärkeitä. Kosketus rauhoittaa vauvaa ja antaa vauvalle peruskokemuksen siitä, millainen hän on. (Salo & Tuomi, 2008, 25.)

Vauvateatteri koostuu draamasta, musiikista sekä sanataiteesta. Nämä kolme taidemuotoa muodostavat eheän kokonaisuuden, johon vauva voi uppoutua kaikilla aisteillaan. Vauvateatterissa ei ole varsinaista juonta vaan esitys lipuu kohtauksesta toiseen. Tärkeintä esityksessä ei ole sen sisällön täydellinen ymmärtäminen vaan hetkessä oleminen ja yhdessä kokeminen aistielämyksin.

Sovellettaessa vauvateatteria osana ennaltaehkäisevää vauvaperhetyötä, täytyy ryhmänohjaajan ottaa huomioon perheiden elämäntilanne sekä tuen tarpeet. Aloitusk keskustelun lisäksi ensimmäinen vauvateatteri esitys osoittaa, mitkä ovat perheiden todelliset tuen tarpeet vuorovaikutustilanteissa. Näiden havaintojen perusteella ryhmänohjaaja voi suunnitella vauvateatteri tapaamisista ryhmän tarpeisiin vastaavan kokonaisuuden. Näin ollen esityksen sisällöstä tulee suunnitelmallista ja asiakasryhmälle kohdennetumpaa, kuin jos kyseessä olisi kaikille avoin yleisötapahtuma.

4.1 **Draama vauvateatterissa**

Käsitteellä teatteri viitataan taidemuotoon, jossa näyttelijät kertovat tarinan yleisön edessä puhetta, musiikkia, laulua, liikkeitä ja eleitä hyödyntäen. Yleisöllä on mahdollisuus kokemiseen katsomisen kautta. Vauvateatteri eroaa kuitenkin perinteisestä teatterista monin eri tavoin. Termi vauvateatteri on siksi hieman harhaanjohtava ja olisikin järkevämpää puhua vauvojen aisteja kutittelevasta tai herättelevästä elämysmatkasta kuin teatteriesityksestä. Vauvateatteri on hyvin toisenlaista kuin aikuisille, nuorille tai lapsille suunnattu teatteri. Vauvateatterin peruselementteihin kuuluvat kokonaisvaltainen rauhallisuus, roolittomuus sekä vuorovaikutus. Se vaatii tekijöiltään vauvojen kehityksen kokonaisvaltaista tuntemusta aistien, vuorovaikutuksen ja kielen kehityksen osalta.

Vauvateatterissa voi hyödyntää erilaisia teatterinukkeja, joista soveltuvimpiin kuuluvat keppinukke, kurkistusnukke, käsinukke, marionettinukke sekä varjoteatterinukke. Käsinukke on tehokkain, kun kyseessä on vauvoista koostuva yleisö. Käsinukella tarkoitetaan käteen puettavaa teatterinukkea, jota liikutellaan sormien, ranteen ja käsivarren avulla. Vauvateatterissa käsinukkeja voidaan käyttää laulujen ja lorujen elävöittämisessä.

Vauvateatterissa käytettävissä käsinukeissa tulee kiinnittää huomiota nukkejen selväpiirteisyyteen sekä värikkyyteen, sillä perusvärit (punainen,

sininen, keltainen) kiinnittävät vauvan huomion parhaiten. Esitystilanteessa tulee muistaa, että vaikka käsinukke on erittäin ilmaisukykyinen niin vauvojen mielenkiinto voidaan esityksen aikana pitää yllä vain, jos näkyvyys näyttämölle on esteetön. (Saari 2001, 6.)

Käsinuken käyttäminen vauvateatteri esityksessä vaatii teatterinukan käsittelyn tuntemusta. Esiintyjän tulee tietää, miten käsinukkea pidellään, miten sitä liikutellaan ja miten ilmaistaan hahmon ominaisuuksia. Tavoitteena on saada nukke elämään. Liikkeiden tulee olla rauhallisia luonnollisuuden saavuttamiseksi. Toista käsivartta kannattaa käyttää käsinuken alla tukena, jotta nukke ei jäisi leijaillemaan ilmaan. Koska vauvojen huomio kiinnittyy liikuteltavaan käsinukkeeseen, on liikuttajan myös katsottava nukkea. Näin korostuu vauvan ja käsinuken välinen vuorovaikutus. (Torén 2000, 33.)

4.2 Musiikki vauvateatterissa

Vauvateatteri esityksessä käytettävässä musiikissa sanoja tärkeämpi rooli on rytmillä, äänen sointivärillä, tunteella ja intonaatiolla. Vieraat, kovat sekä vihaiset äänet saavat vauvan levottomaksi sekä pelokkaaksi. Sen sijaan tutut, ystävälliset ja iloiset äänet antavat vauvalle turvallisuuden tunteen. Vauvan kehityksen ollessa siinä vaiheessa, jossa vauva katseellaan seuraa ympäristössä tapahtuvia asioita, voi lauluihin yhdistää vauvalle näytettäviä värikkäitä käsinukkeja, huiveja tai palloja. Musiikilla ja erilaisilla äänillä leikkiminen ja hellittely vauvateatteri esityksessä ovat parasta vuorovaikutusta vauvan kanssa. Musiikin ja äänten kautta voidaan vahvistaa vauvan tunnetta toimijuudesta. (Ruokonen 2001, 75.)

Vauvateatteri esityksessä liitetään usein lauluihin vauvan ja vanhemman välinen kehokosketus kuten silittely tai keholeikki. Lauluihin liitettävä keholeikki tukee vauvan tunnetta hänen fyysisestä olemuksestaan ja erilaisen toimintojen sijainnista hänen kehossaan.

Hellittelylaulujen sekä musiikillisen vuorovaikutuksen kautta voidaan vahvistaa vauvan affektiivisia tunteita. Musiikki toimii myös välineenä muistikokemusten synnyn kannalta. Nämä jäsentävät vauvan minuutta ja tunnetta omasta minästä suhteessa toisiin. Vauvateatterissa tätä kehitystä tukevat leikit, joissa lauletaan ja kurkistellaan käsien takaa esimerkiksi kukkuuleikit. Vauvan ja vanhemman vuorovaikutussuhteen laatua ja mielihyvän kokemusta vahvistetaan musiikin avulla. (Ruokonen 2001, 76.)

Vauvalle musiikin syke on tärkeää. Vauva reagoi kokemukseen heiluttamalla käsiään, jalkojaan ja koko kehoaan. Vauvan kehityksestä riippuen hän saattaa myös nousta nelinkontin tai seisomaan tukea vasten ja hytkymään musiikin mukana. Vauvateatterissa käytettäviä leikkimuotoja ovat muun muassa sylilorut, köröttelyt, sormileikit, leipomislorut, kämmenen kutittelut ja kukkuuleikit. Leikkien tulee sisältää erilaisia äännesävyjä ja

liikkeiden voimakkuuksia, jotta ne loisivat vauvalle sopivan musiikkiympäristön.

Vauvat pitävät erityisesti yllätyksellisyydestä, keinuttelusta sekä hyppyttämisestä vauvateatteri esityksen aikana. Noin puolivuotias vauva osaa jo tarttua esineisiin ja on kiinnostunut esimerkiksi erilaisista helistimistä ja niiden ravistelusta. Näitä kannattaa hyödyntää vauvateatterissa. Erilaiset äänet ja sointivärit viehättävät vauvaa.

Vauvateatterin tekijän tulee suunnitella esitys niin, että se tukee vauvojen kehitystarpeita, vauvan osallisuutta sekä vanhemman ja vauvan välistä vuorovaikutusta. Esitys sisältää vauvan elämään liittyviä asioita ja toimintoja. Vauvalle laulaminen ja loruttaminen edistävät vauvan kielellisen kehityksen puhkeamista ja ovat sen kehittämisessä keskeisessä roolissa. Vauvalle kaikenlainen liike musiikin mukaan on itsestään selvää. Vauva ”maistelee” kuulemaansa musiikkia liikkumalla, taputtamalla ja hytkymällä. Rytmikuuluu vauvan elämysmaailmaan kokonaisvaltaisesti. Rytmikkäitä loruja voi korostaa liikuttamalla vauvaa lorun tai laulun rytmissä. Laulun aikana voi myös tanssia, taputella ja leikkiä. (Salo & Tuomi 2008, 25.)

4.3 Sanataide vauvateatterissa

Sanataiteella, puhuttaessa vauvateatterista, tarkoitetaan vauvalorutusta. Lorut ovat lapsille suunnattuja loppuriimillisiä runoja (Pulli 2005, 9). Vauvalorutus rentouttaa, edistää vauvan kielellistä kehitystä ja auttaa vauvaa hahmottamaan oman kehonsa rajoja. Erilaiset aisteja kutittelevat materiaalit, rytmit ja liike tukevat leikkiä ja lorutusta. Riimit ja lorut ovat tärkeitä lapsen esikielellisellä kaudella sekä verbaalisen kielen kehityksen eri vaiheissa (Suojala 2001, 69).

Lorutellessa yhdessä vauvan kanssa äidinkielen rytmi tulee tutuksi. Loruissa korostuvat rytmi, sävy, toistorakenteet sekä auditiivisesti kiinnostavat äänneyhdistelmät. Vaikka lorulla on monia kielen kehitystä edistäviä ominaisuuksia, on se ensisijaisesti lapselle kuitenkin hauska leikki. Pieni vauvakin voi nauttia lorun rytmistä ja soinnista, vaikka hän ei vielä ymmärtäisikään lorun sisältöä. (Pulli 2005, 15.)

Monet lorut ovat syliriimejä, jotka edellyttävät vauvan ja vanhemman välistä läheistä kontaktia. Tämän vuoksi ne ovat hyviä elementtejä vauvateatteri esityksessä. Syliriimit vaikuttavat positiivisesti vauvan ja vanhemman vuorovaikutussuhteen syntymiseen sekä vahvistumiseen. Loru rakentaa yhteisen leikin kautta yhdessäolotilanteessa sillan fyysisen kokemuksen musiikillisen ja kielellisen kokemuksen välille. Muita hyviä vauvateatteriin sisällytettäviä lorumuotoja ovat köröttelyleikit sekä hoivarunot. (Suojala 2001, 69.)

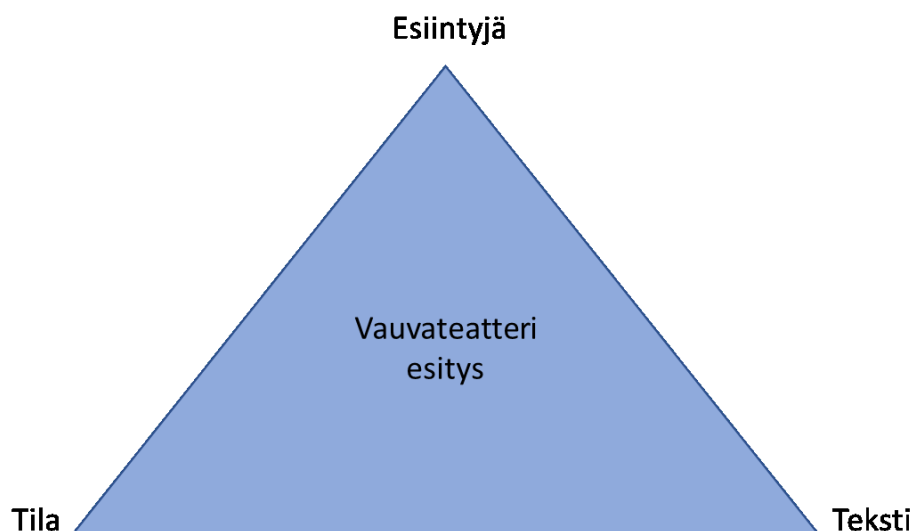
Erilaisten syliriimien, hoivarunojen ja köröttelyleikkien välityksellä on mahdollisuus jatkaa kulttuuriperinnettä. Niiden kautta voidaan siirtää vanhoja loruja sukupolvelta toiselle. Vanhoissa lasten loruissa näkyy Suomen historia sekä sen aikainen lastenkulttuuri. Tämän vuoksi ne ovat arvokkaita. Suomalainen kansanrunous on tasokasta ja siinä esiintyy monipuolisesti eri murteita. Niiden kieli on kaunista ja värikkäämpää kuin arkikieli. Tämä vaikuttaa osaltaan kielellisen ymmärtämisen kehittymiseen ja laajentumiseen.

4.4 Esityksen rakentaminen

Vauvateatterissa yhdistyvät moniaistinen kokemuksellisuus, elämyksellisyys, vuorovaikutuksellinen työskentely, hetkessä oleminen ja toimijalähettäisyys. Se soveltuu hyvin erilaisille vauvoille ja sitä on mahdollista soveltaa erilaisiin toimintaympäristöihin. Vauvateatteri ei siis nimestään huolimatta tarvitse ympärilleen teatterin puitteita onnistuakseen. Tämän vuoksi vauvateatteria voidaan soveltaa myös ryhmämuotoisena toimintana erilaisissa vauvaperheille suunnatuissa kohtaamispaikoissa sekä osana sosiaali- ja terveyspalveluita (esim. vauvaperhetyö, neuvolat).

Vauvateatterissa esiintyjän ja vanhemman tehtävänä on rohkaista vauvaa uusien aistielämyksien äärelle. Tärkeintä vauvateatteri esitykseen osallistumisessa on vanhemman kanssa hetkessä koetut tuntemukset sekä niistä syntyvät muistot. Täytyy kuitenkin huomioida, että vauvan aivot eivät ole vielä kehittyneet tallentamaan pitkäkestoisia muistoja kovin hyvin. Näin olen ihan kaikista aisteja kutittelevista asioista esityksen aikana ei jää pysyvää jälkeä vauvalle. Vasta silloin, kun aivot ovat riittävän kehittyneet, pysyy lapsi säilömään muistoja samalla tavalla kuin aikuinenkin.

Kaikille vauvateatteri esityksille yhteistä on, että esitys voidaan ajatella kolmikulmioksi, jonka nurkissa ovat esiintyjä, teksti ja tila. Katsoja voi tulla osaksi esityksensä maailmaa mistä kulmasta tahansa (kuva 6). (Mehto & Pennanen 2011, 68.) Tämä tarkoittaa sitä, että kaikella näytämöllä tehdyllä tulee olla merkityksensä. Vauva voi kiinnostua mistä tahansa elementistä esityksessä, on se sitten lavaste, musiikki, esiintyjä, rekvisiitta tai jokin muu. Vauvateatterissa on tärkeää luoda esitys, jossa vauvoilla on mahdollisuus osallistua, kokeilla, yllättyä, riemastua ja kiinnostua.

Kuva 6. Esiitysmailman triangeli (visualisoitu Mehtonen & Pennanen 2011 mukaan)

Koska vauvateatterin tavoitteena on tukea vauvan ja vanhemman välistä vuorovaikutusta, vauvan kielellisiä valmiuksia sekä aistihavaintojen kehittymistä, täytyy nämä tavoitteet ottaa huomioon esityskokonaisuutta suunniteltaessa. Vauvateatterin aiheet nousevat yleensä vauvaperheiden arjesta, vauvoille tutuista asioista. Esityksen aiheena voi olla esimerkiksi kylpyhetki, ruokailu tai uniaika. Esityksen voi koostaa jo valmiista materiaalista valitun teeman ympärille. Vauvoille tarkoitettut laulut ja lorut toimivat erinomaisesti vauvateatteriesityksen pohjana. Valmiiden materiaalien käyttöön liittyen tulee kuitenkin muistaa tekijänoikeudet, mikäli kyseessä on pääsymaksullinen tilaisuus. Teoksen tekijältä tai teoksen tekijän oikeuksia valvovalta taholta tulee aina kysyä lupa esittämiseen, muutosten tai lyhennysten tekemiseen. Tekijänoikeus on voimassa, kunnes 70 vuotta on kulunut tekijän kuolinvuodesta. (Mehto & Pennanen 2011, 54.)

Mitä pienempi yleisö, sitä paremmin intensiivinen vuorovaikutus yleisön kanssa on saavutettavissa. Suurissa laitosteatereissa vauvateatteriyleisön koko saattaa nousta jopa 30 perheeseen, mutta suositeltavaa olisi, jos yleisö koostuisi maksimissaan 15 perheestä kerrallaan. Sovellettaessa vauvateatteria vauvaperhetyössä, suositeltava osallistujia määrä on 5-8 perhettä, koska kyse on suunnitelmallisesta ennaltaehkäisevästä työstä.

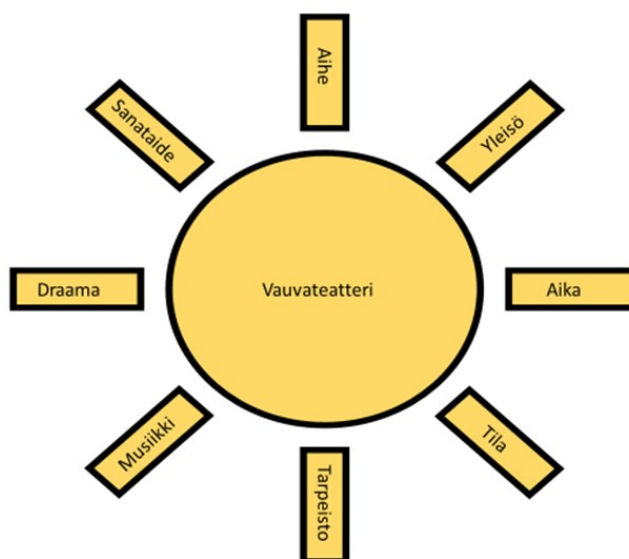
Esitystilassa on otettava huomioon yleisön asettuminen tilaan suhteessa näyttämöön. Vauvoilla täytyy olla esteetön näköyhteys esiintyjään sekä ympärillä tilaa vanhemman kanssa yhdessä tekemiselle. Paras katsomoratkaisu on näyttämön eteen levittyvä yhdessä rivissä oleva puolikaari. Katso-moksi käy hyvin istuintyyny tai patjat. Lattiataso on paras paikka seurata esitystä. Esitystilan tulee olla kohtuullisen kokoinen ja siinä tulee olla kohtuullinen valaistus. Tilan tulee olla rauhallinen niin ääniltään kuin visuaaliselta informaatioltaankin, jotta vauvan katse ja kiinnostus kohdistuisi vain

esitykseen liittyviin elementteihin. Ennen esitystä on myös tarkistettava tilan vauvaystävällisyys sekä turvallisuus.

Vauvateatteri esityksen kesto sekä esitysaika on hyvä miettiä tarkkaan esitystä suunniteltaessa. Vauvojen päivärytmi vaikuttaa vauvojen vireystilaan. Pienelle teatteriyleisölle 20 minuutin esitys on jo todella pitkä, joten täytyy muistaa esityksen tapahtumien huolellinen rytmittäminen vauvan kiinnostuksen ylläpitämiseksi. Vauvateatteri esitystä suunniteltaessa on hyvä tuntee vauvojen tapaa nähdä ja kokea maailmaa.

Tarpeistolla viitataan kaikkeen lavastukseen ja esityksen kulkuun tarvittaviin tarvikkeisiin. Vauvateatteri esityksessä käytettävät materiaalit tulee olla kestäviä ja riittävän suuria, etteivät ne mahdu kokonaan vauvan suuhun. Materiaalien tulee olla myös puhtaita ja täysin myrkyttömiä. Esimerkiksi pallot ja huivit pestään aina esitysten jälkeen. Muita hyviä vauvateatterissa hyödynnettäviä materiaaleja ovat mm. höyhenet, huovat, hernepusseja, saippuakuplat ja ilmavirta.

Esityksen sisältö eli draama, musiikki ja vauvalorutus tulee suunnitella siten, että se sisältää mahdollisimman paljon vauvan ja vanhemman yhdessä tekemistä ja osallisuutta. Jotta yleisöllä olisi turvallinen olo osallistua esityksen kulkuun, on hyvä tutustua yleisöön jutustelemalla vauvojen kanssa ennen esitystä. Kontaktin luominen vanhempiin on tärkeää, sillä vanhempien ja esiintyjän jännitys ja varauksellisuus heijastuvat vauvaan ja sitä kautta vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen. Turvallisuuden tunne niin vauvoilla, vanhemmilla kuin ohjaajallakin on tärkeää työskentelyn onnistumisen kannalta. Vauvaperhetyössä ryhmätoimintaan osallistuvat perheet tulevat ohjaajalle tutuksi tiiviin yhteistyön vuoksi. Tärkeää on luoda turvallinen ja luottamuksellinen ilmapiiri.

Kuva 7. Vauvateatterin elementit

Vauvateatteri esityksen voi katsoa rakentuvaksi kahdeksasta eri osa-alueesta: aihe, yleisö, aika, tila, tarpeisto, musiikki, draama ja sanataide (kuva 7). Kun kaikki esitykseen tarvittavat osa-alueet ovat koossa, on aika pohtia dramaturgiaa eli esityksen kulkua. Mistä esitys alkaa, mitä seuraavaksi ja mihin esitys päättyy. Vauvateatterissa perinteisesti aloitetaan jollakin lo-rulla, johon myös esityksen päätteeksi palataan. Jokaisella esityksellä tulee olla alku, keskikohta ja loppu. Vauvateatterin dramaturgiassa on tärkeintä rytmisyys ja vauvan mielenkiinnon saavuttaminen sekä ylläpitäminen koko esityksen ajan. Rytmisyydellä ja eri aistien stimuloinnilla on suurempi merkitys vauvateatterissa kuin juonellisella kokonaisuudella verrattuna perinteiseen teatteriesitykseen. (Mehto & Pennanen 2011, 63.)

Vanhemmille voi ennen esityksen alkua sekä sen aikana antaa ohjeita vauvan kanssa toimimiseen ja vuorovaikutuksen saavuttamiseen. Vanhempaa voidaan kannustaa ilmeikkyyteen vauvan kanssa toimiessa, sillä vauva seuraa tarkkaan kasvojen ilmeitä ja eleitä sekä niiden välittämiä viestejä. Vanhemman tulee olla aktiivisesti läsnä vauvalleen. Vuorovaikutusta saadaan aikaiseksi antamalla vauvan tutkia asioita ja yhtymällä mukaan esityksen tavaroiden tutkimiseen, ihmettelemiseen ja ihasteluun. Esityksen aikana vanhempia myös kannustetaan koskettamaan vauvaa, sillä ihon kautta tapahtuvat tuntemukset lisäävät vauvan perusturvallisuuden tunnetta ja auttaa vauvaa hahmottamaan omaa kehoaan. Vauvan kuuleminen vauvateatteriesityksen aikana on tärkeää, sillä esitys etenee vauvojen ehdoilla heidän perustarpeistaan huolehtien. Vauvan ei tarvitse osallistua, jos jokin asia tuntuu epämukavalta.

5 KEHITTÄMISTYÖN TAVOITE JA TARKOITUS

Kehittämistyön tarkoituksena ja tavoitteena on jakaa tietoisuutta vauvateatterin mahdollisuuksista niin vauvaperheille kuin heidän kanssaan toimiville sosiaali- ja terveysalan toimijoille. ”Aisteja kutitteleva elämymatka”-Vauvateatterin menetelmäopas johdattaa vauvateatterin maailmaan. Sen keskiössä ovat vanhemman ja vauvan välisen vuorovaikutuksen tukeminen sekä vauvan kielellinen kehittyminen. Menetelmäopas on tarkoitettu kaikille vauvaperheiden kanssa toimiville sekä vauvateatterista kiinnostuneille. Sen käyttöä suositellaan erityisesti perheneuvolan vauvaperhetyössä kehitettäessä taidetoiminnallisten työmuotojen käyttöönottoa ryhmämuotoisessa toiminnassa.

Opas on luotu osoittamaan vauvateatterin merkittävyyttä vauvan kokonaisvaltaisen kehityksen sekä hyvinvoinnin kannalta. Kehittämistyön tavoitteena on saada sosiaalialan toimijoita kiinnostumaan ja rohkaistumaan vauvateatterin käyttämisestä taidelähtöisenä menetelmänä perheneuvolojen vauvaperhetyössä. Muita vauvateatterille suotuisia ympäristöjä ovat vauvaperheiden tavoittamisen kannalta vauvaperheille suunnatut kohtaamispaikat sekä erilaiset taide- ja kulttuurilaitokset (kuva 8).

Kuva 8. Vauvateatterin areenat

Neuvoloissa ryhmämuotoisessa vauvaperhetyössä vauvateatteria voitaisiin käyttää ennaltaehkäisevänä työmuotona tuettaessa vanhemman ja vauvan välistä vuorovaikutusta. Toiminnan tavoitteena olisi auttaa, tukea ja opastaa vauvaperheitä kiintymyssuhteen muodostamisessa sekä varhaisen vuorovaikutuksen rakentumisessa. Ryhmämuotoinen vauvaperhetyö toisi perheille lyhytaikaista tukea. Se olisi vauvaperheille suunnattu suljettu vertaisryhmä, johon voisi osallistua 5-8 perhettä kerrallaan.

Muutamissa suomalaisissa neuvoloissa on huomattu kulttuuri- ja taidetoiminnan merkityksellisyys asiakasperheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. Vauvateatteri voisi tuoda lisäulottuvuutta näihin toimintamalleihin. Neuvoloiden toimintaa kehitettäessä täytyy kuitenkin muistaa, että kaikki perheet eivät ole taide- ja kulttuurisuuntautuneita. Neuvoloissa sekä vauvaperhetyössä vauvateatteria voitaisiin tarjota säännöllisesti koostuvana ryhmätoimintana tukemaan vanhemman ja vauvan välistä vuorovaikutusta ja kiintymyssuhteen muodostumista. Vauvateatterin käyttöönottoa varten, tulisi työntekijöitä kouluttaa. Valmistamani menetelmäopas toimisi koulutusmateriaalina. Uuden työmuodon jalkauttamisen lisäksi, kehittämistyöni tavoitteena on lisätä vauvaperheiden kiinnostusta taide- ja kulttuuritoimintaa kohtaa ja lisätä tietoisuutta perheille tarjottavista kulttuuri- ja taide elämyksistä.

5.1 Menetelmäoppaan suunnittelu prosessi

Menetelmäoppaan kehittämis- ja luomisprosessi tapahtuivat monivaiheisesti. Aluksi kartoitin, millaista tietoa vauvateatterista on olemassa. Millaisia tutkimuksia siitä on tehty ja onko siitä kirjoitettu teoksia. Tutkimuksia tehdessäni huomasin, että vauvateatteri on vielä melko tutkimatonta. Tämä toi omalle kehittämishankkeelleni arvoa.

Vauvateatteriin liittyvä tietotaito on pääasiallisesti tekijöillä itsellään. Internet osoittautui tässä vaiheessa hyödyllisimmäksi välineeksi tiedonhaussa. Sieltä löytyikin vauvateatteritoimijoiden näkemyksiä ja haastatteluja vauvateatterista, joiden pohjalta oli helppo lähteä liikkeelle pohtimaan vauvateatterin syvintä olemusta. Internetin välityksellä kartoitin myös Suomessa tehtyjä vauvateatteriesityksiä ja niistä tekemieni havaintojen pohjalta lähdin pohtimaan tutkimusta varten tarvittavalle vauvateatteri esitykselle rakennetta ja sisältöä.

Yritin saada kehittämistyötäni varten neljältä vauvateatteritoimijalta asiantuntijahaastattelun kehittämistyötäni varten. Haastatteluiden tarkoituksena oli selvittää, millaisia ajatuksia vauvateatteritoimijoilla olisi vauvateatterin jalkauttamisesta vauvaperhepalveluihin. Valitettavasti en saanut yhtään vastausta. Syynä vastaamattomuuteen saattoi olla aiheen haasteellisuus. Sosiaalialan palvelut sekä toimintaperiaatteet saattavat olla kulttuuri- ja taidetoimijalle vieraita ja siksi vauvateatterin soveltuvuutta on vaikea arvioida.

Koska tarvitsin kehittämishankkeeseeni käytännön kosketuspinnan, hankin itselleni yhteistyökumppanin. Otin yhteyttä erään keskisuuren kaupungin perheille suunnattuun kohtaamispaikkaan, jossa toimi kaksi vauvaperheille tarkoitettua toimintaryhmää. Tarkoituksena oli vieraila ryhmissä vauvateatteri esityksen kanssa ja laatia kysely vauvaperheille vauvateatteriin liittyen. Vierailuja sekä tutkimusta varten hankin tutkimusluvan keskisuuren kaupungin varhaiskasvatuksen päälliköltä.

Ryhdyin suunnittelemaan vauvateatteri esitystä pohjautuen tietämykseeni vauvojen ikäkausikehityksestä sekä draaman, musiikin ja sanataiteen monipuolisesta käyttämisestä. Vauvojen tapa aistia maailmaa koko kehollaan vaikutti valikoituihin elementteihin esityksessä. Mietin millaiset elementit kiinnostavat vauvaa ja miten saisin vauvat vanhempineen osallistumaan esityksen kulkuun mahdollisimman matalalla kynnyksellä.

Koska vauvateatteri esitysten aiheet liittyvät vauvalle arjesta tuttuihin teemoihin, valitsin esityksen aiheeksi unen. Keräsin teeman ympärille sopivaa materiaalia, musiikkia ja loruja ja sidoin ne yhteen sopivaksi kokonaisuudeksi. Käsikirjoituksen valmistuttua hankin esitykseen tarvittavat materiaalit. Esityksen nimeksi tuli ”Unipuu”. Kestoksi muodostui 20 minuuttia.

”Unipuu”- esitys sai ensi-iltansa marraskuussa 2017 ja sitä esitettiin kaksi kertaa. Esityksiin osallistui yhteensä 31 vauvaa vanhempineen. Esityksen valmistaminen sekä esittäminen toimivat erinomaisena oppimiskokemuksena sekä tutkimusmenetelmänä. Esityksessä konkretisoitui esiintyjän ja yleisön välisen vuorovaikutuksen merkitys, erilaisten elementtien soveltuvuus, esitystilanne itsessään, tilaan liittyvät seikat sekä vauvojen tapa aistia maailmaa (kuva 9 ja kts. Liite 2).

Kuva 9. Valokuva esityksestä ”Unipuu”

Esityksen aikana saadun kokemuksellisen tiedonhankinnan lisäksi yleisölle teetettyjen kyselylomakkeiden tulokset olivat arvokasta tutkimusmateriaalia osoittamaan vauvateatterin merkityksellisyyttä.

Kyselylomakkeissa kysyttiin seuraavaa:

- Vauvan ikä kuukausina?
- Oletko aiemmin kuullut puhuttavan vauvateatterista?
- Oletteko aiemmin osallistuneet vauvateatteri esitykseen? Milloin? Missä?

- Entä muihin vauvaperheille suunnattuihin taide-/kulttuuritapahtumiin/taidetoiminnallisiin ryhmiin? Mihin?
- Millaisia havaintoja teit vauvastasi esityksen aikana?
- Suositteletko vauvateatteria muille vauvaperheille? Miksi?

Analysoin saadut tutkimustulokset ja ryhdyin kirjoittamaan teoriaa niiden ympärille. Teemoiksi nousivat vanhemman ja vauvan välinen vuorovaikutus sekä vauvan kielellinen kehittyminen. Teorian kokoamisen ja kirjoittamisen jälkeen suunnittelin ja toteutin menetelmäoppaan ”Aisteja kutitteleva elämymatka”. Oppaassa korostuivat käytännönläheisyys, visuaalisuus, helppolukuisuus sekä houkuttelevuus.

Oppaan sisällön tuottamisen prosessi lähti liikkeelle fenomenologisen tutkimuksen näkökulmasta, jossa pyritään korostamaan kokemusta, aistihavaintoja ja niihin perustuvaa ymmärryksen muodostumista tutkimuskohteesta (Laine 2015, 30 – 32). Opinnäytetyön tutkimusvaiheessa keskityin tarkastelemaan vauvateatteri esitykseen osallistuneiden kokemusta ja muodostamaan ymmärrystä heidän kokemustensa kautta. Lähestymistapani tutkimuksesta saataviin tuloksiin oli avoin ja pohdiskeleva. Ennalta tehtyjä oletuksia tai määritelmiä tutkimustilanteen onnistumisesta ei ollut olemassa niin kuin fenomenologiselle tutkimusstrategialle on ominaista.

5.1.1 Lomakekyselyn tulokset

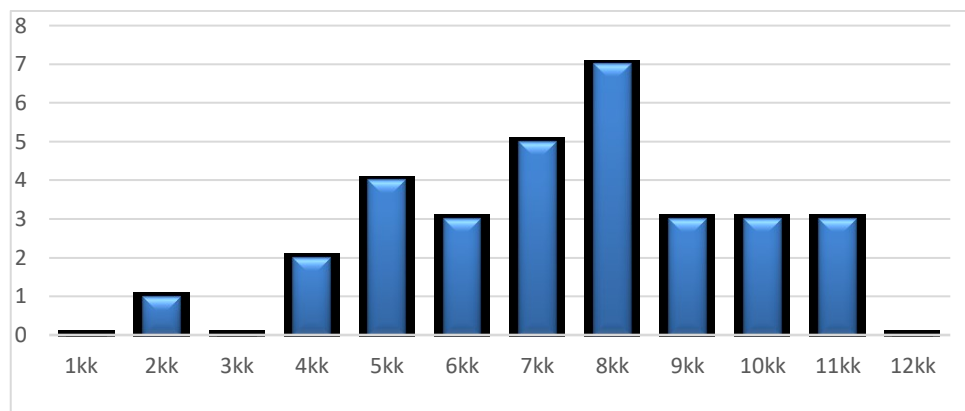
Käytin opinnäytetyössäni lomakekyselyä (kts. Liite 1) saadakseni käyttäjätietoa vauvateatteri esitykseen osallistuneilta vauvaperheiltä. Kyselyllä tarkoitetaan kirjoitettuun muotoon puettua haastattelua, jota käytetään kerätessä tietoa suurelta joukolta ihmisiä (Hyysalo 2006, 123). Kysely koostui vauvateatteria käsittelevistä avoimista kysymyksistä. Päädyin valitsemaan avoimet kysymykset, koska toivoin niistä nousevan kehitystyön kannalta tärkeitä uusia seikkoja. Avoimilla kysymyksillä sain katsojien äänen kuuluviin. Pyrin muodostamaan kyselylomakkeen kysymykset siten, että niihin piti vastata laajemmin kuin ”kyllä”/ ”ei”-vastauksin. Tämä haastattelu tapa osoittautui oikeaksi valinnaksi, kun myöhemmin luin ja analysoin saamiani 31 vastausta.

Lomakekysely toteutettiin heti ”Unipuu”-esityksen jälkeen. Hetki oli hyvä, sillä esityksessä tapahtuneet asiat ja katsojien reaktiot olivat tuoreessa muistissa. Kysymyksiin oli helppo ja nopea vastata. Vastausprosenttiin, 100 %, vaikutti todennäköisesti myös pieni kiitoslahja (lorukortti ja makeinen) kyselyyn vastanneille sekä yhteisön vertaistoiminta. Mikäli vastaaminen olisi tapahtunut jälkikäteen esimerkiksi sähköpostin välityksellä tai webropol-kyselyllä, olisi vastausprosentti saattanut jäädä alhaisemmaksi. Asiat unohtuvat nopeasti.

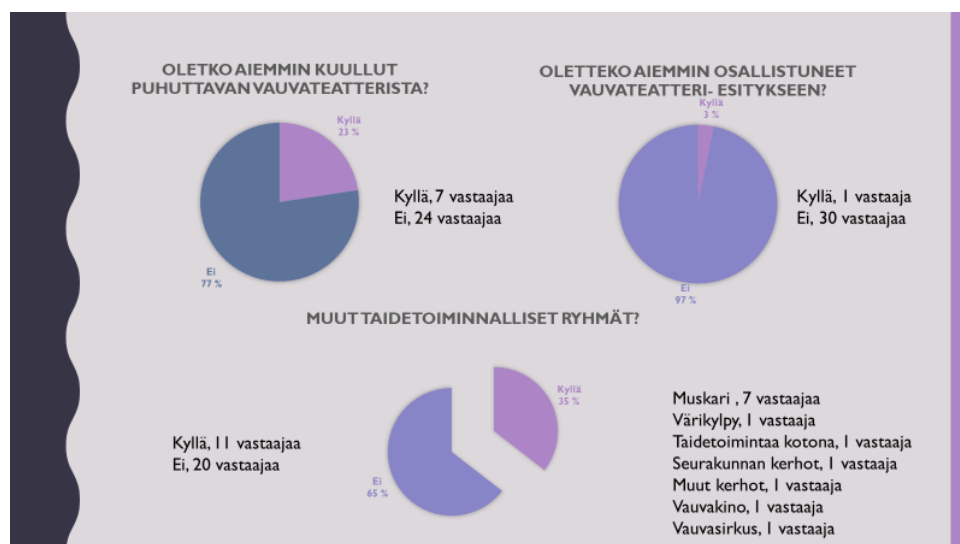
Vauvaperheille tehtyyn kyselyyn osallistui yhteensä 31 perhettä (taulukko 2). Kyselyyn osallistuneiden perheiden vauvat olivat 2 - 11 kuukauden ikäisiä. Kahdeksan kuukauden ikäisiä vauvoja oli vastausten perusteella

eniten, 7 vauvaa. Toiseksi eniten seitsemän kuukauden ikäisiä vauvoja, 5 vastaajista. Ja kolmanneksi eniten viiden kuukauden ikäisiä vauvoja, 4.

Taulukko 2. Vauvateatteri esitykseen osallistuneiden vauvojen ikä

Suurimmalle osalle vastaajista vauvateatteri oli käsitteenä tuntematon ja vain yksi vastaajista oli aiemmin osallistunut vauvateatteri esitykseen. Sen sijaan muut vauvoille suunnatut taidemuodot olivat tutumpia. Suosituin oli vauvamuskari, johon kertoi osallistuneensa seitsemän vastaajista. Vastauksissa nousi esiin myös vauvojen värikylpy, vauvakino ja vauvasirkus (kuva 10).

Kuva 10. Yhteenveto kyselylomakkeen vastauksista

Saatujen vastausten perusteella voi todeta, että vauvateatteri on vielä verrattain tuntematon käsite vauvaperheiden keskuudessa. Vain seitsemän vastaajista oli aiemmin kuullut puhuttavan vauvateatterista. Vauvateatterin asema vauvaperheiden toimintakulttuurissa ei ole vielä saanut samalla

tavalla jalansijaa kuin muut taidelähtöiset menetelmät kuten vauvamus-kari tai vauvojen värikylpy. Tähän vaikuttaa se, että vauvateatteria tehdään Suomessa vielä verrattain vähän. Satunnaisia vauvoille suunnattuja esityk-siä saattaa olla ympäri Suomen, mutta vain muutamat teatteriryhmät suuntaavat esityksensä vauvoille.

Vauvateatteri vaikuttaisi olevan taiteenlajina Suomessa vielä hyvin margi-naalinen. Vain yksi vastaajista oli aiemmin osallistunut vauvateatteriesityk-seen. Kyselylomakkeiden vastauksissa kuitenkin koettiin esityksellä olleen positiivisia vaikutuksia vauvaan.

Vastausten perusteella voi päätellä, että vauvateatterilla olisi enemmänkin kysyntää, jos löytyisi tekijöitä. Omassa kotikaupungissa järjestettävään vauvoille suunnattuun taidetoimintaan on helpompi osallistua kuin naapu-rikunnan järjestämään. Lisäksi jos toiminta on jatkuvaa eli samalla toimin-taryhmällä kokoonnutaan useammin kuin kerran, on taidetoimintaan osal-listuminen houkuttelevampaa. Vauvojen värikylvyssä esimerkiksi taidetoi-minnan lisäksi on mahdollisuus tutustua muihin vauvaperheisiin ja luoda sosiaalisia kontakteja. Näin ollen vauvateatteriakin voitaisiin tehdä ryhmä-muotoisesti perheneuvoloissa vauvaperhetyössä, jolloin vanhemman ja vauvan välinen vuorovaikutus vahvistuisi, vanhemmilla olisi mahdollisuus tavata toisiaan säännöllisesti ja vauvateatteri olisi sisällöltään suunnitel-mallista ja kohdennettua. Tämän vuoksi vauvateatteri voisi olla tulevaisuu-dessa hyvä osa sosiaali- ja terveyspalveluita, kun kyseessä on vauvaperhei-den kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukeminen. Esimerkiksi neuvolat ja eri-laiset perheille suunnatut kohtaamispaikat voisivat ottaa vauvateatterin taidetoiminnalliseksi työmuodokseen.

Esityksen aikana yleisöä pyydettiin tarkkailemaan omaa vauvaansa ja kir-jaamaan kyselylomakkeeseen tekemiään havaintoja esityksen jälkeen. Saadut vastaukset olivat pääosin positiivisia (kuva 11).

Kuva 11. Havaintoja vauvasta

Vauvateatteri koettiin vauvoja kiinnostavaksi ja vauvojen aisteja herätteleväksi. Musiikki innosti liikkumaan, tanssahtelemaan, heiluttelemaan käsiä ja hytkymään paikallaan. Vauvat olivat innokkaita ja haltioituneita kaikesta näkemästään. Erityisesti esityksessä käytetyt pienet pallot, huivit ja saippuakuplat koettiin vauvaa kiinnostavaksi. Esitys koettiin vauvojen aisteja herätteleväksi ja erityisesti kaikki liikkuvat sekä värikkäät asiat kiinnittivät vauvojen huomion.

Esityksessä korostui vauvojen tapa aistia ja kokea maailmaa – katsomalla, kokeilemalla ja maistamalla. Vauvateatteri esityksessä korostuivat vauvojen osallisuus ja yhdessä tekeminen vanhempien kanssa. Rauhallisella puheella ja musiikilla koettiin olevan vauvaa rauhoittavia vaikutuksia. Ennen kaikkea vastauksista näkyi vanhemman mielihyvä omasta vauvasta. Yhdessä kokeminen ja uusien asioiden havaitseminen omasta vauvasta koettiin tärkeäksi. Vauvan koettiin nauttivan esityksestä ja osoittavan sen hymyn ja eläytymisen kautta.

Yksi vastaajista kertoi, että hänen yleensä vilkas lapsi pysähtyi seuraamaan esitystä. Tämä oli hänelle uusi havainto. Useassa muussakin vastauksessa kiinnitettiin huomiota vauvan aktiiviseen tarkkailuun, ihmettelyyn, kiinnostukseen, aistielämyksiin reagointiin sekä keskittymiseen esityksen aikana.

Muutamista vastauksista kävi ilmi, että vauva oli ollut esityksen aikana levoton eikä vauva ollut jaksanut keskittyä. Syitä tähän on voinut olla monia. Vauvan vireystilan aleneminen päiväuniajan lähentyessä voi olla yksi vaikuttava tekijä, kuten myös vauvalle uusi tilanne tai nälkä. Vauvat reagoivat eri tavoin tutun ympäristön muutoksiin, jännittäminen on yksi näistä. Tämän vuoksi on tärkeää, että muistutetaan yleisöä vauvojen perustarpeiden huolehtimisesta esityksen aikana.

Eräissä vastauksessa pahoiteltiin, että vauva oli niin kiinnostunut esityksestä, että olisi halunnut tulla tarkemmin tutkimaan esityksen aikana näyttämöllä olevaa rekvisiittaa ja oli tämän vuoksi hyvin vahdittava. Toiveissa oli, että esityksessä käytettävä rekvisiitta olisi sellaista johon vauvat saisivat koskea. En ollut kieltänyt vauvojen liikkumista tilassa tai koskemista rekvisiittaan, mutta jostain tämä oletamus oli syntynyt. Tätä ajatusta on saattanut ohjata näkemys siitä, miten yleensä yleisötapahtumissa käyttäydään. Esimerkiksi perinteisessä teatterissa yleisö yleensä istuu paikoillaan ja antaa esiintyjille rauhan näyttämöllä työskentelyyn. On syytä muistaa, että perinteinen teatteri eroaa vauvoille suunnatusta teatterista hyvin paljon. Vauvateatterissa painopiste on vauvojen osallisuuden tukemisessa. Tästä on hyvä mainita myös perheille, jotka tulevat ensimmäistä kertaa vauvateatteriin. Yleisölle tulee kuitenkin muistuttaa, että huolehtivat vauvan turvallisuudesta esityksen aikana ja painottaa, että paras paikka esityksen seuraamiselle on vanhemman sylissä tai vierellä. Vauvateatteriin kuuluu, että yleisöllä on mahdollisuus tulla tutustumaan näyttämöön ennen ja jälkeen esityksen. Paras hetki tälle kuitenkin on esityksen jälkeen,

jolloin vauvat voivat vielä tarkemmin tutustua esityksessä käytettyihin rekvisiittoihin.

Kyselylomakkeista saatujen vastausten perusteella voi päätellä, että vauvateatteria tulisi tehdä vieläkin enemmän tunnetuksi vauvaperheiden keskuudessa. Vastauksista esiin nousseet positiiviset kokemukset tukevat vauvateatterin merkityksellisyyttä. Esityksen aikana tekemäni havainnot tukivat vanhemmilta saatujen palautteiden viestiä. Esityksen alussa, vauvat olivat melko levottomia, mutta esityksen alkaessa ensimmäisen laulun aikana vauvayleisö hiljeni ja pysähtyi ihmettelemään, mitä tapahtuu. Tunnelma oli taianomainen koko esityksen ajan. Vauvat haltioituivat esityksen aikana useita kertoja. Selvimmin tämä näkyi aina uuden asian äärellä esimerkiksi uuden laulun alkaessa tai uuden elementin tultua mukaan esitykseen (esim. käsinukke, huivit, saippuakuplat). Esityksen loppupuolella yleisössä oli jo aistittavissa hieman levottomuutta, sillä vauvojen vireystaso alkoi laskea päiväuniajan lähestyessä. Tutkimuksen kannalta tärkein havainto oli kuitenkin se, että vanhemmat osallistuivat esityksen kulkuun todella hyvin vauvojen kanssa. Esimerkiksi esineet, joita voitiin tutkia yhdessä vauvan kanssa, loivat vuorovaikutusta vanhemman ja vauvan välille.

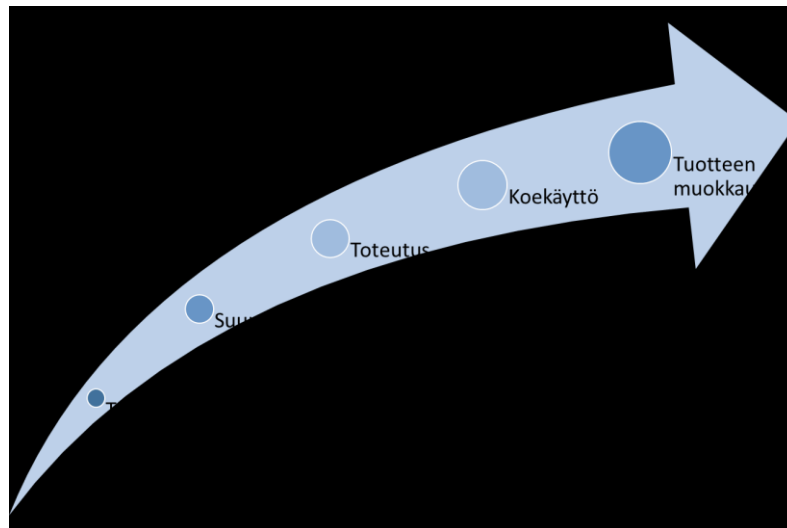
Vauvateatteri esitys esitettiin suhteellisen pienessä tilassa, jossa oli visuaalisuutta rajoittavia tekijöitä. Tilaan ei saanut kiinnittää mitään seinille tai kattoon, jolloin näyttämön visuaalisesta ilmeestä tuli karsia. Jos tila olisi ollut suurempi ja antanut enemmän tilaa luovuudelle, olisi näyttämöä voinut laajentaa ja elävöittää entisestään. Erilaisilla valoilla ja verhoiluilla olisi voitu lisätä visuaalista kiinnostavuutta. Lisäksi erillinen äänityöstä vastaava henkilö olisi tuonut esityksen kulkuun soljuvuutta. Toisaalta tämän henkilön puuttuminen toi joustonvaraa ja mahdollisti esityksen etenemisen vauvojen ehdoilla, mikä on vauvateatterille tärkeää.

5.2 Menetelmäoppaan tuotekehitys

Tuotekehitystoiminta edellyttää asiakkaiden ja heidän tarpeidensa tuntemista sekä oman erityisalan osaamista. Käyttäjätietoa hankittiin menetelmäopasta varten kyselylomakkeella vauvateatteriesityksen yhteydessä. Saatujen vastausten perusteella pystyttiin tutkimaan vauvojen tapaa olla aisteja kutittelevien kokemusten äärellä, vanhempien vauvateatteri tuntemusta sekä vauvaperheiden kulttuuripalveluiden kulutusta. Vastaukset nostivat esille tarpeita ja kehittämisajatuksia vauvateatterioppaan tuotesuunnittelua varten. Tuotekehityksen tavoitteena onkin kurottautua uusille paikoille ja synnyttää niissä liiketoimintaa uusilla tai kehitetyillä tuotteilla ja palveluilla. (Villanen 2016, 105.)

Menetelmäopas rakentui luovan tuotekehityksen myötä, jossa lähdin liikkeelle valmiina olevasta tuoteideasta. Tuotekehitys tapahtui ideoiden, luonnostellen, muotoillen ja suunnitellen (kuva 12). (Reunanen 2011, 99 – 100.) Koska minulla oli valmiina tuotekehitystä varten tuoteidea, oli helppo

keskittyä työskentelyssä siihen, mikä valmiin tuotteen tarkoitus on ja mitä uutta voin sen avulla tehdä näkyväksi.

Kuva 12. Menetelmäoppaan tuotekehitysprosessi

Menetelmäoppaan suunnittelussa ja toteutuksessa käytettiin kehittävän kokeilun ideaa. Vauvateatteriesitykset toimivat kokeiluina asiakastiedon saamiseksi. Tarkoituksena oli vähentää kehitettävään ideaan liittyvää epävarmuutta ja synnyttää sellaista tietoa, jota muuten ei olisi voitu saada. (Hassi, Paju & Maila 2015, 10.)

Kokeilemalla kehittämisen termiä käytetään tilanteissa, joissa pyritään yksittäisten kokeilujen avulla oppimaan jotakin asiakasryhmästä tai kehitettävästä tuotteesta (Hassi ym. 2015, 49). Kokeiluita tarvitaan, jotta voidaan synnyttää uusia toteuttamisen ideoita ja tarkentaa jo olemassa olevia. Ensimmäinen vauvateatteri esitys toimi ikään kuin esityksen prototyyppinä ja siitä saamien kokemusten perusteella toinen esitys muutti hieman muotoaan. (Hassi ym. 2015, 44.) Suurin muutos tapahtui katsomorakenteessa. Ensimmäisen esityksen näyttämön paikaksi valikoitui toimintatilan kulmaus. Tämä oli sillä hetkellä puitteiltaan paras, sillä kulmauksessa sijaitsi sähköpistoke esityksessä tarvittavia äänilaitteita varten ja se oli vauvayleisön kannalta neutraali ja ärsykkeetön. Ongelmaksi muodostui kuitenkin katsomotila. Katsomo jouduttiin tilan puutteen vuoksi jakamaan kahteen lattia riviin, jossa istuinpaikkoina oli istuintyyny. Kolmas rivi muodostui muutamista tuoleista. Tämä katsomo ratkaisu oli huono, sillä katsomossa oli ahdasta ja näkyvyys lattiatasolla olevaan näyttämöön rajoittui osittain.

Toisen esityksen näyttämö- sekä katsomotila muutettiin kokonaan. Siirsin näyttämön huoneen pitkälle sivulle, jolloin mahdollistui yleisön jakaminen yhteen istuintyynyistä koostuvaan riviin. Rivi sijoittui puoli kaareen näyttämön ympärille. Yleisön levittäytyminen laajemmalle alueelle vaikutti esiintymiseen. Minun tuli ottaa huomioon, että vuorovaikutus yleisön kanssa

säilyisi istuinpaikasta riippumatta, katsomorivin päästä päähän. Tämä katsomoratkaisu kuitenkin poisti näkyvyys ongelmat ja oli siksi parempi kuin ensimmäinen. Nämä katsomorakenteeseen liittyvät muutokset ja toimivuus toivat arvokasta tietoa jaettavaksi menetelmäoppaaseen.

Dokumentoin esityksen kulkua videoimalla. Tämä dokumentointikeino toi esille sekä onnistumisia että kehittämistarpeita. Kamera oli kohdistettu näyttämöön niin että yleisön anonymiteetti eli tunnistamattomuus säilyi. Videoinnin tarkoituksena oli havainnoida omaa esiintymistäni, vuorovaikutusta yleisön kanssa sekä erilaisten elementtien yhdistämisen onnistumista ja esitystä kokonaisuudessaan. Videoinnista oli havaittavissa osallistavien elementtien tärkeys esityksen aikana. Levottomimmatkin vauvat rauhoittuivat, kun saivat käsiinsä tutkittavaa. Vauvat olivat erittäin kiinnostuneita kaikesta uudesta, mitä esitys toi mukanaan.

Esiintymisestääni tein havainnon, että säilytin rauhallisuuteni sekä vauvoille suunnatun puheen tyylin koko esityksen ajan. Otin aktiivisesti kontaktia yleisössä olleisiin vauvoihin sekä heidän vanhempiinsa. Käytin ilmaisussani ilmeikkyyttä. Vanhemmille antamani ohjeistus oli selkeä ja näytin konkreettisesti mallia mitä erilaisilla esitykseen liittyvillä esineillä (esim. huivit, pallot) voi vauvan kanssa tehdä.

Esityksen jälkeen toteutin pienen lomakekyselyn, johon kaikki vanhemmat osallistuivat. Vauvat saivat vastaamisen ajan tutustua esityksessä käytettyihin huiveihin sekä palloihin. Kyselyyn vastaamalla sai omakseen esitykseen liittyneen lorukortin, jonka olin askarrellut (kuva 13). Näiden lorukorttien tarkoitus oli houkutella vanhempia vastaamaan kyselyyn sekä kannustaa vanhemman ja vauvan yhteiseen loruhetkeen myöhemmin kotona.

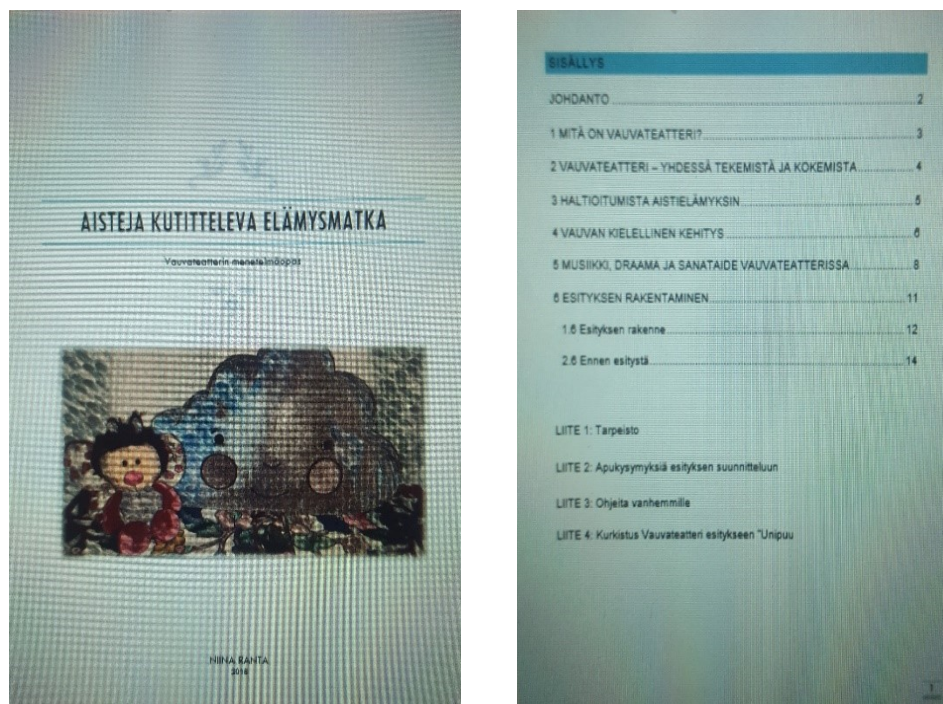

Kuva 13. Lorukortit

5.3 Menetelmäoppaan kokoaminen

Tekemieni havaintojen, videointien, vanhemmilta saatujen kyselylomake vastausten sekä keräämäni teoretiedon perusteella suunnittelin ja kokosin menetelmäoppaan. Aloitin menetelmäoppaan suunnittelun pohtimalla, kenelle julkaisu on suunnattu ja mikä on julkaisun tarkoitus. Vaikka opinnäytetyöni ensisijaisena tavoitteena on kehittää vauvaperheiden kanssa tehtävää työtä vauvateatterin keinoin, halusin menetelmäoppaasta sellaisen, josta voisi hyötyä kuka tahansa vauvateatterista kiinnostunut koulutustaustastaan riippumatta. Menetelmäoppaasta on tarkoitusta julkaisusta painettu versio. Ensimmäinen versio menetelmäoppaasta (kuva 14 ja kts. liitteet 3 – 6) valmistui opinnäytetyöprosessin aikana, mutta kehittämistyö on vielä kesken.

Menetelmäoppaan tarkoituksena on tehdä vauvateatteria tutuksi ja tuoda uutta tietoa vauvateatterista niin taide- ja kulttuurialan kuin sosiaali- ja terveysalankin toimijoille. Oppaassa lähestytään vauvateatteria ennaltaehkäisevänä sekä hyvinvointia tukevana taidetoiminnallisena menetelmänä, jonka tarkoituksena on paitsi tuottaa vauvaperheille kulttuurielämyksiä myös vahvistaa vanhemman ja vauvan välistä vuorovaikutusta sekä tukea vauvan kielellistä kehittymistä.

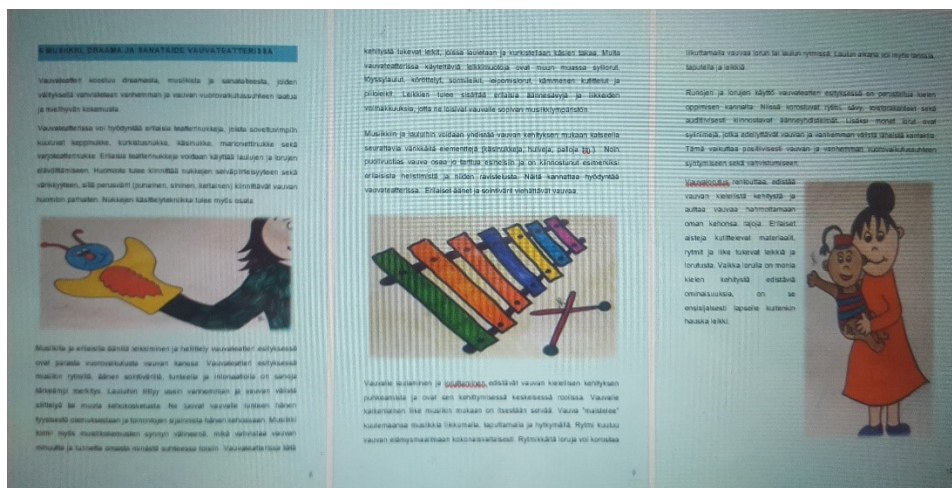
Kuva 14. Kuvia vauvateatterin menetelmäoppaasta

Menetelmäoppaan suunnittelussa ja toteutuksessa halusin panostaa oppaan helppolukuisuuteen ja visuaalisuuteen. Helppolukuisuudella

tarkoitetaan tässä yhteydessä kirjoitettua kieltä, jota on helppo lukea ja ymmärtää. Helppolukuisuuteen vaikuttavat sekä kielelliset että muotoilulliset seikat.

Menetelmäoppaan teksti on kirjoitettu siten, että sen asiasisältö ei sisällä vierasperäisiä sanoja ja on täten helppo ymmärtää. Kiinnitin huomiota myös otsikointiin asiakokonaisuuksien jakamiseksi. Pää- ja väliotsikoiden tehtävänä oli jäsentää tekstiä ja antaa lukijalle mielekkäitä pysähdyspaikkoja. Pitkät tekstit ilman jakavia väliotsikoita tuntuvat tylsiltä ja väsyttäviltä. (Pesonen & Tarvainen 2003, 42.) Tämän lisäksi opas on jaettu teemoitettuihin osa-alueisiin.

Valitsin menetelmäoppaaseen kirjaintyyppin, jonka kirjaimet eroavat selvästi toisistaan. Tällainen fontti on helppolukuisempi kuin sellaisen, jonka kirjainmuodot eivät ole selkeästi erottuvat (Pesonen & Tarvainen 2003, 30). Käytin oppaassani kirjasintyyppiä Arial ja pääasiallisesti fonttikoko 14. Fontin väriksi valitsin mustan vaaleansinistä taustaa vasten. Valitsin menetelmäoppaan värimaailmaksi sinisen eri sävyt. Sinisellä on rauhoittava vaikutus ja siksi se sopii hyvin vauvateatteri-teemaan.

Kuva 15. Menetelmäoppaan visuaalinen ilme

Visuaalinen suunnittelu antoi julkaisulle sen ilmeet, eleet, äänensävyyn ja painotuksen (Pesonen 2007, 2). Menetelmäoppaan visuaalisuus näkyy värivalinnoissa sekä kuvituksessa (kuva 15). Oppaassa käytetään kuvia tunnelman välittämiseen ja mielikuvien luomiseen sekä asiakokonaisuuksien hahmottamiseen. Kuvalla on julkaisussa monia tehtäviä. Se kiinnittää huomiota, houkuttelee ja orientoi lukijaa, helpottaa viestin perillemenoaa, täydentää tai sävyttää tekstisisältöä. (Pesonen & Tarvainen 2003, 47.) Julkaisun kuvittaminen on tekstin ja kuvien suhteen rakentamista (Pesonen 2007, 49). Menetelmäoppaan kuvat ovat vauvateatteri teemaa tukevia.

Kuvitus koostuu ottamistani valokuvista sekä tekemistäni värikynä piirroksista. Piirroksissa seikkailevat vauvahahmot muun muassa Anni ja Ali (kuva 16), joita on tarkoitus käyttää myös jatkossa tuotteen jatkokehittelyssä.

Kuva 16. Piirroshahmot Ali ja Anni

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Menetelmäoppaan valmistusprosessi ideasta valmiiseen tuotteeseen oli pitkä ja haastava, mutta myös antoisa matka. Opinnäytetyönäni valmistui vauvateatterin menetelmäopas, jollaista ei ole aiemmin tehty Suomessa. Opinnäytetyö oli tutkimusmatka niin perheneuvoloissa tehtävään vauva-perhetyöhön kuin vauvateatterin maailmaan. Siihen sisältyi vauvan ikäkausikehityksen, aistihavaintojen, aivojen, vanhemman ja vauvan vuorovaikutuksen sekä vauvan kielellisen kehityksen syvälinen tutkiminen ja pohtiminen. Tämän lisäksi vaadittiin perehtymistä vauvojen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseen musiikin, draaman ja sanataiteen keinoin. Vauvateatterioppaan tekeminen vaati siis laaja-alaista tutkimustyötä sekä oman taiteellisen osaamiseni monialaista soveltamista.

Valmista materiaalia menetelmäoppaan valmistamiseksi ei ollut käytettävissä vaan kehittämistyöni sisälsi sekä käyttäjälähtöistä tutkimustyötä ja kokeillen kehittämistä. Myös oppaan kirjoittaminen oli prosessi itsessään tutkimustyön lisäksi. Se vaati aikaa, suunnitelmallisuutta, visuaalista silmää sekä tietämystä helppolukuisuuteen vaikuttavista tekijöistä.

Olin tyytyväinen valmiin oppaan ulkoasuun sekä asiasisältöön. Valmista opasta ei ehditty konkreettisesti kokeilemaan opinnäytetyöprosessin aikana työyhteisöissä. Tarkoituksena kuitenkin on, että opas olisi osa

vauvaperhetyötä tekeville työyhteisöille suunnattua koulutuspakettia, jota voisi tilata kauttani. Vauvateatterin toimintamallia on tarkoitus markkinoida ennaltaehkäisevänä työmuotona vauvaperhetyöhön, mutta myös erilaisiin vauvaperheille suunnattuihin kohtaamispaikkoihin sekä kulttuuri- ja taidetoimijoille. Pitämistäni koulutuksista saadun palautteen avulla voisin kehittää menetelmäopasta edelleen ja arvioida sen soveltuvuutta erilaisissa ympäristöissä käyttäjäkokemusten perusteella.

Myöhemmin menetelmäopas-sarjaa voisi laajentaa valmiilla tuokiokokonaisuuksilla. Näiden suunnitteluun koottaisiin eri taidetoimijoista koostuva työryhmä. Materiaalipaketti sisältäisi esitykseen tarvittavan käsikirjoituksen, musiikit lauluineen, vuorovaikutusta tukevat leikit sekä sanataidetta eli vauvalorutusta. Valmiiden esityskokonaisuuksien tarkoituksena olisi madaltaa vauvateatterin käyttöönottoa taidetoiminnallisena menetelmänä. Valmiiden materiaalien kautta olisi helppo lähteä liikkeelle erilaisissa työyhteisöissä.

Menetelmäoppaan valmistuttua toivoisin sen saavan arvoistaan huomiota lastenkulttuuria edistävien toimijoiden keskuudessa kuin myös sosiaali- ja terveystalouden edustajissa niin, että saataisiin oppaan julkaisemiseen taloudellista tukea. Oppaasta on tarkoitus tehdä aluksi painettu versio ja mikäli se saavuttaa suurta suosiota, voidaan pohtia sen julkaisemista myös sähköisesti. Mikäli kiinnostusta ei edellä mainituissa toimijoissa synny, painatetaan menetelmäoppaasta omakustanteisesti muutamia kappaleita ja sisällytetään opas koulutuksen hintaan.

Vaikka vauvateatterin menetelmäoppaan tarkoituksena on kehittää erilaisten vauvaperheille suunnattujen palveluiden toimintaa, on mahdollista, että se ei kuitenkaan saavuta suosiota asiakkaiden keskuudessa. Esimerkiksi kehitettäessä neuvoloiden toimintaa perustamalla taidetoiminnallisia ryhmiä, tulee ottaa huomioon, että asiakkaat eivät lähtökohtaisesti tule tekemään neuvolaan taidetta, eikä heillä välttämättä ole kokemusta taiteellisista prosesseista ja toimintatavoista. Tämän vuoksi tulee miettiä alkukartoituksessa asiakkaiden kanssa, kenelle toiminta voisi soveltua.

Myös työyhteisöt ovat erilaisia niin kuin jo aiemmin olen todennutkin. Jokainen meistä tekee työtä omalla persoonallaan, johon vaikuttavat omat vahvuudet sekä kiinnostuksen kohteet. Kaikki eivät ole taideorientoituneita ja saattavat kokea vauvateatterin työmuotona haastavaksi. Lisäksi sosiaali- ja terveysaloilla jatkuva kiire karsii pois kokeiluja ja uuden kehittämistä. Haasteita uuden toimintamuodon käyttöön otolle on monia. Muutokset tapahtuvat vähitellen ja jo yhden ihmisen kehittämishalu on askel eteenpäin. Kun uusien asioiden toimivuudesta saadaan positiivista näyttöä, on se helpompi myös siirtää muille. Onnistumiset lisäävät motivaatiota. Tarvitaan myös esimiestason kannustusta kulttuuri- ja taidetoiminnan käyttöönottamiseksi työyhteisöissä. Asenteilla on suuri vaikutus.

Vauvateatteria voisi lähteä jalkauttamaan perheneuvolojen vauvaperheytyöhön hankemuotoisesti, jolloin hanketyöntekijä pystyisi kokeilemaan vauvateatterin toimivuutta vauvaperheiden ryhmämuotoisena toimintana. Hankkeesta saadut tulokset, auttaisivat työyhteisöä ymmärtämään vauvateatterin merkityksellisyyttä. Hanketyöntekijä voisi myös kouluttaa työyhteisön edustajia uuden toimintamuodon äärelle. Tähän kuitenkin tarvittaisiin hankerahoitusta.

Tutkimukset osoittavat, että osallistavalla taiteella sekä taiteellisella toiminnalla on havaittu positiivisia vaikutuksia toimijuuteen ja toimijuuden tunteeseen. Sen on havaittu myös lisäävän voimaantumisen kokemuksia, kun yksilö tunnistaa omia vahvuuksiaan, parantaa luottamustaan omiin kykyihinsä ja tuntee saavuttavansa jotakin sekä hallitsevansa tilanteita ja ympäristöään paremmin. (Laitinen 2017, 31.) Nämä tutkimustulokset tukevat vauvateatterin merkitystä vauvaperheiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. Sen lisäksi että vauvateatterin keinoin voidaan tukea vuorovaikutuksen syntyä ja vahvistumista vauvan ja vanhemman välillä, annetaan vanhemmille voimavaroja lisääviä onnistumisen kokemuksia. Opitaan elämään hetkessä vauvan kanssa ja iloitsemaan yhdessä tehdyistä ja koetuista asioista.

Tutkimukset osoittavat myös, että taiteelliseen toimintaan osallistuessaan on mahdollista oppia ja kehittää sosiaalisia taitoja, saada tukea ja luoda verkostoja, joita voi hyödyntää myös muussa elämässä ja omassa arjessa. (Laitinen 2017, 32.) Tämä osoittaa, että osallistamalla vauvateatteri esityksiin esimerkiksi ryhmämuotoisena säännöllisesti kokoontuvana toimintana, vauvaperheillä on mahdollisuus rakentaa vertaistukiverkostoja. Säännölliset kokoontumiset tarjoaisivat turvallisen ympäristön kokemusten jakamiseen sekä tunteiden kanssaelämiseen.

Yleisesti ottaen vauvakulttuuri on elänyt kasvukauttaan 2000-luvun alusta lähtien. Yhä enenevässä määrin vauvaperheille on tarjolla erilaisia taide- ja kulttuurielämyksiä. Vauvateatteria käsittelevä menetelmäoppaani on luotu vahvistamaan ja tukemaan tätä kehitystä. Sen tarkoituksena on herättää ajatuksia vauvaperheiden hyvinvoinnin tukemisesta taidetoiminnallisilla keinoin ja saada huomaamaan, että alle vuoden ikäinen vauvakin voi nauttia taiteesta ja sen tekemisestä. Opinnäytetyöni kautta haluan olla osaltani tukemassa laadukasta lastenkulttuuria ja edistämässä lastenteatterin ja sitä kautta vauvateatterin arvostusta. Taide kuuluu meille kaikille.

LÄHTEET

Alijoki, E. (1998). *Pesästä pieni ponnistaa. Lasten varhaisten vuorovaikutustaitojen tukeminen*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.

Hassi, L. & Paju, S. & Maila, R. (2015). *Kehitä kokeillen. Organisaation käsikirja*. Helsinki: Talentum Media Oy.

Huttu, T. & Heikkinen, K. (2017). *Pää edellä. Näin tuet lapsesi aivojen kehitystä*. Helsinki: WSOY.

Hyysalo, S. (2006). *Käyttäjätieto ja käyttäjätutkimuksen menetelmät*. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Joutsiluoma, J. & Murtojärvi, S. & Talvitie, M. (2010). *Ensiperheiden tuki-työ – Ennalta ehkäisevän kotikäyntityön malli ensiperheille*. Tampere: Muotialan asuin- ja toimintakeskus ry.

Kalland, M. & Maliniemi-Piispanen, S. (1999). *Vauvan KIIKKU. Kuvaus kokeilevasta vauvaperhetyöstä*. Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö Helsinki: EDITA.

Kanninen, K. & Sigfrids, A. (2012). *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kinnunen, S. (2000). *Lapsen kehitykselliset haasteet ja yhteisöllisyys*. Teoksessa P. Salminen (toim.) *Yhdessä kasvattamaan*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Koivisto, E. & Paavilainen, H. & Puotiniemi, M. (2016). *Sylivauvat – vertaisryhmä äideille*. Helsinki: Lasten Keskus.

Korhonen, A. & Sukula, S. (2004). *Vauvaperhetyö*. Vammaisten lasten ja nuorten tukisäätiö. Jyväskylä: PS-kustannus.

Känkänen, P. (2013). *Taidelähtöiset menetelmät lastensuojelussa – Kohti tilaa ja kokemuksia*. Helsingin yliopisto Valtiotieteellinen tiedekunta Sosiaalitieteiden laitos. Tutkimus 109. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos.

Laitinen, L. (2017). *Vaikuttavaa? Taiteen hyvinvointivaikutusten tarkastelu*. Turun ammattikorkeakoulun tutkimuksia 46. Turun ammattikorkeakoulu. Turku.

Laine, T. (2015). *Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma*. Teoksessa R. Valli & J. Aaltola (toim.) *Ikkunoita tutkimusmenetelmiin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-Kustannus.

- Lyytinen, P. & Korhonen, M. & Lyytinen, H. (toim.). (2001). *Näkökulmia kehityspsykologiaan. Kehitys kontekstissaan*. Porvoo: WSOY.
- Martikainen, K. (2007). *Vuorotellen. Opas vuorovaikutukseen ja kielen kehityksen alkuvaiheisiin*. Helsinki: Tikoteekki, Tietotekniikka- ja kommunikointikeskus.
- Mehto, K. & Pennanen, M. (2011). *Steppaava taskulamppu. Yhteistoiminnallisia menetelmiä lausujille, lausuntaryhmille ja vähän muillekin*. Vantaa: Opintokeskus Kansalaisfoorumi.
- Opetus- ja Kulttuuriministeriö sekä Sosiaali- ja Terveysministeriö, (2010 – 2014). *Taiteesta ja Kulttuurista hyvinvointia- toimintaohjelma*.
- Pesonen, E. (2007). *Julkaisijan käsikirja*. Jyväskylä: WSOYpro/Docendo-tuotteet.
- Pesonen, S. & Tarvainen, J. (2003). *Julkaisun tekeminen*. Jyväskylä: Docendo Finland Oy.
- Pulli, E. (2005). *Loruloikkaa! Liikkumaan innostavia loruja*. Helsinki: Tammi.
- Reunanen, J. (2011). *Idea taiteessa ja tuotekehityksessä*. Helsinki: Aaltoyliopiston julkaisusarja, Crossover 2/2011.
- Ruokonen, I. (2001). *Musiikki lapsen minuuden vahvistajana ja maailman*. Teoksessa S. Karppinen (toim.) & A. Puurula (toim.) & I. Ruokonen (toim.) *Elämysten alkupoluilla*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 73 – 84.
- Rusanen, S. & Torkki, K. (2001). *Minusta jää jälki*. Teoksessa S. Karppinen (toim.) & A. Puurula (toim.) & I. Ruokonen (toim.) *Elämysten alkupoluilla*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 43 – 53.
- Salo, S. & Tuomi, K. (2008). *Hoivaa ja leiki – Vauvan ja vanhemman vuorovaikutus*. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.
- Saari, E. (2001). *Nukketeatterin taikaa. Nukketeatteri-ilmaisun mahdollisuudet lasten ja nuorten parissa*. Helsinki: Terveys ry.
- Suojala, M. (2001). *Kasvua kirjan kanssa. Lukeminen ja riittävä alle kolmivuotiaan kehitystä tukemassa*. Teoksessa S. Karppinen (toim.) & A. Puurula (toim.) & I. Ruokonen (toim.) *Elämysten alkupoluilla*. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab, 64 – 72.
- Suomen hallitusohjelman taiteen ja kulttuurin kärkihanke (2015).

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2007). *Huolen vyöhykkeet*.

Torén, B. (2000). *Käsi nuken sydämellä. Käsinnukke pedagogisena välineenä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Toimintasuunnitelma strategisen hallitusohjelman kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanemiseksi (2015).

Villanen, J. (2016). *Tuotteista tähtituotteita – Tarinoita, tehtävää, teoriaa*. Helsinki: Helsingin seudun kauppakamari.

KYSELYLOMAKEHAASTATTELU VAUVATEATTERI ESITYKSEEN OSALLISTUNEILLE

Vauvan ikä kuukausina: _____

Oletteko aiemmin kuullut puhuttavan vauvateatterista?

Oletteko aiemmin osallistuneet vauvateatteri esitykseen? Milloin? Missä?

Entä muihin vauvoille suunnattuihin taide-/ kulttuuritapahtumiin/taidetoiminnallisiin ryhmiin? Mihin?

Millaisia havaintoja teit vauvastasi teatteriesityksen aikana?

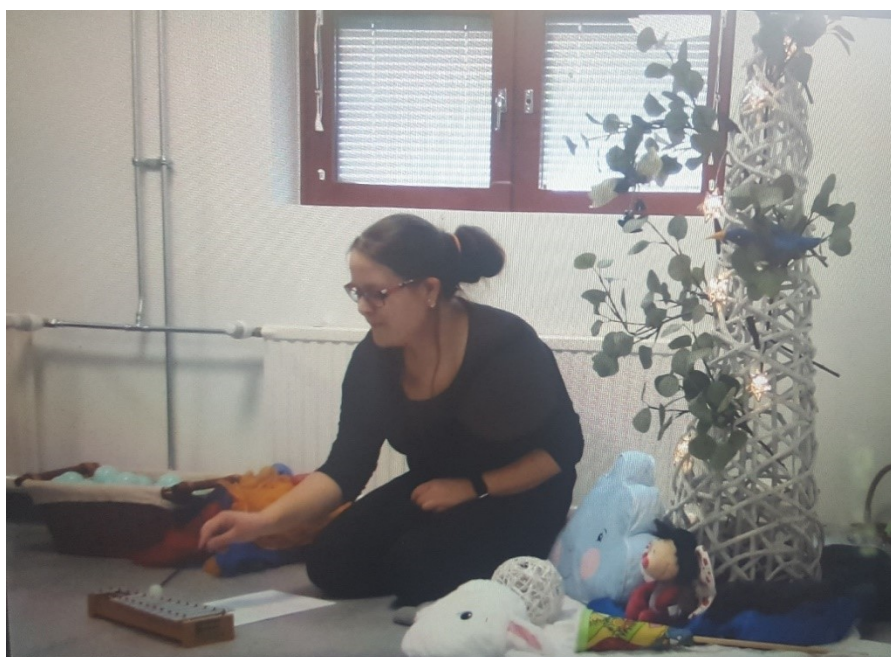
Suosittelisitko vauvateatteria muille vauvaperheille? Miksi?

Kiitos osallistumisestasi 😊

VALOKUVIA VAUVATEATTERI ESITYKSESTÄ "UNIPUU"

"Unikeiju liitelee, unikeiju laatelee..."

Kellopelin soitto houkutteli vauvoja kuuntelemaan tarkasti.

Valkoiset leijailevat höyhenet olivat vauvojen katseen vangitsijoita.

Vauvat seurasivat katseellaan valopallon (kuu) liikkumista. Rohkeimmat uskalsivat jopa tutkia sitä lähempää koskettamalla.

KURKISTUS MENETELMÄOPPAASEEN - JOHDANTO

JOHDANTO

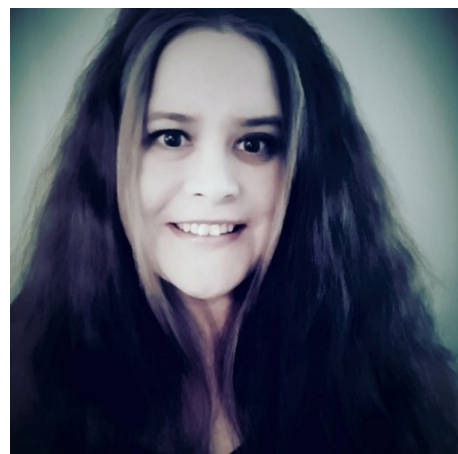
Tämä menetelmäopas luo katsauksen vauvateatterin maailmaan. Se on kirjoitettu perusteokseksi kaikille vauvateatterista kiinnostuneille, mutta sen tarkoituksena on myös kannustaa sosiaali- ja terveysalan toimijoita soveltamaan vauvateatteria vauvaperheiden kanssa tehtävässä ennaltaehkäisevässä työssä. Oppaan keskiössä ovat vanhemman ja vauvan välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen sekä vauvan kielellinen kehittyminen draaman, musiikin ja sanataiteen keinoin.

Menetelmäoppaan nimi, ”Aisteja kutitteleva elämysmatka”, tuo esiin vauvateatterin syvimmän olemuksen. Siinä korostuvat aistit sekä elämyksellisyys. Vanhemman ja vauvan yhdessä tekeminen ja kokeminen edistävät perheiden kokonaisvaltaista hyvinvointia ja vauvan kehitystä.

Iloisia ja aisteja kutittelevia elämyksiä vauvateatterin parissa!

Niina Ranta

Lastentarhanopettaja, Draamakasvattaja

KURKISTUS MENETELMÄOPPAASEEN – SISÄLLYS

SISÄLLYS

1 JOHDANTO

2 MITÄ ON VAUVATEATTERI

3 VAUVATEATTERI – YHDESSÄ TEKEMISTÄ JA KOKEMISTA

4 HALTIOITUMISTA AISTIELÄMYKSIN

5 VAUVAN KIELELLINEN KEHITYS

6 MUSIIKKI, DRAAMA JA SANATAIDE VAUVATEATTERISSA

7 ESITYKSEN RAKENTAMINEN

1.7 Esityksen rakenne

2.7 Ennen esitystä

liite 1: Tarpeisto

liite 2: Apukysymyksiä esityksen suunnitteluun

liite 3: Ohjeita vanhemmille

liite 4: Kurkistus Vauvateatteri esitykseen ”Unipuu”

KURKISTUS MENETELMÄOPPAASEEN – KATKELMA VAUVATEATTERI ESITYKSESTÄ
”UNIPUU”

KATKELMA VAUVATEATTERI ESITYKSESTÄ ”UNIPUU”:

**”Esityksen aikana on lupa syödä, juoda, nukkua, nauraa, laulaa, tanssia
ja harminkin saa ilmaista.
Esitys etenee vauvojen ehdoilla.”**

Rauhallinen musiikki, vähitellen musiikki hiljenee ja esitys alkaa.

**(ohje: runon aikana liikutetaan käsinukkea vauvojen katseen korkeudella ja
houkutellaan vauvoja seuraamaan nukkea katseellaan)**

”Unikeiju liitelee, unikeiju laatelee,
se kiitelee ja kaatelee,
liitelee ja laatelee
ja istuu unipuuhun suureen.
Syttyy tähti taivaalle (*kellopelin kilahdus*),
se koko taivaan valaisee.”

Ohjaaja soittaa kellopelillä tuiki tuiki tähtönen- laulun, jonka jälkeen lausutaan se runona. Vanhemmille on jaettu pienet kulkuset.

”Tuiki, tuiki tähtönen (*kulkusen helinä*)
Tuiki, tuiki tähtönen (*kulkusen helinä*)
Tuiki, tuiki tähtönen (*kulkusen helinä*)
iltais in sua katselen.
Tuuli puhaltaa, puussa se humisee,
(ohjaaja soittaa kellopeliä kaikkien sointujen halki/ vanhemmat puhaltavat ilmavirtaa vauvaan)
tuuli puhaltaa, lehdissä havisee.

(ohjaaja soittaa kellopeleä kaikkien sointujen halki/ vanhemmat puhaltavat ilmavirtaa vauvaan)

Tuuli oksia keinuttaa, hopeinen kuu taivaalla vaeltaa ***(heijataan vauvaa)***.

Ilta saapuu hiljalleen, tähdet tuikkivat toisilleen. ***(heijataan vauvaa)***.

Kuu kutsuu kulkemaan,

nukkumatin maailmaan. ***(silitetään vauvaa)***

Taivas nukkuu tähtinensä,

kuu vain jatkaa työtä. ***(silitetään vauvaa)***

Pilvi pieni pehmoinen

toivoo hyvää yötä.” ***(silitetään vauvaa)***

Lauletaan/kuunnellaan laulu ”Pilvi pieni pehmoinen”. Ensimmäisen säkeistön aikana vauvaa voidaan kutitella hellästi höyhenellä, toisessa säkeistössä puhalletaan ilmavirtaa varovasti vauvaa kohti ja kolmannessa säkeistössä heijataan vauvaa sekä annetaan lopussa suukko vauvalle.

Laulu: Pilvi pieni pehmoinen

1. Pilvi pieni pehmoinen, pimpeli pompeli pom

- heitti lumihutaleen, pimpeli pompeli pom
- alas maahan lähtemään
- aivan aivan yksinään
- pitkä matka maahan on
- pimpeli pompeli pom.
-

2. Kuusen oksaan koetti, pimpeli pompeli pom

- tarttua se tiukasti, pimpeli pompeli pom
- vaan ei pääty matka ei
- tuuli eteenpäin sen vei.
- Pitkä matka maahan on, pimpeli pompeli pom.

3. Nallen nöpökuonolle, pimpeli pompeli pom

- viimein putos hiutale, pimpeli pompeli pom.
- Hyvä täs on olla niin,
- aivan sulan kyyneliin.
- Niin sulii hiutale, pimpeli pompeli pom

KURKISTUS MENETELMÄOPPAASEEN – KUVAKATSAUS MENETELMÄOPPAASTA

KUVAKATSAUS MENETELMÄOPPAASEEN: